

Maria Koskela & Tiia Väänänen

”Kyllähän se omat ongelmansa tuo, mutta ei se kaikkeen vaikuta”

Pienituloisuus ja velkaantuminen pikkulapsiperheiden arjessa ja vanhemmuudessa vanhempien kokemana

Opinnäytetyö

Syksy 2015

SeAMK Sosiaali- ja terveystieteiden ala

Sosionomi (AMK)

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijät: Maria Koskela & Tiia Väänänen

Työn nimi: ”Kyllähän se omat ongelmansa tuo, mutta ei se kaikkeen vaikuta”: Pienituloisuus ja velkaantuminen pikkulapsiperheiden arjessa ja vanhemmuudessa vanhempien kokemana

Ohjaaja: Mirva Siltakorpi

Vuosi: 2015

Sivumäärä: 70

Liitteiden lukumäärä: 2

Tässä opinnäytetyössä tutkimme pienituloisuutta ja velkaantumista pikkulapsiperheiden arjessa ja vanhemmuudessa vanhempien kokemana. Työmme teoreettisessa viitekehysessä kerromme perheestä, perheen arjesta, vanhemmuudesta pienituloisuudesta ja köyhyydestä sekä velkaantumisesta. Tutkimuksemme teimme kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena ja aineistonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Teemoiksemme valikoituivat haastateltavien asuminen, arki, vapaa-aika, terveys, sosiaaliset suhteet, taloudellinen toimeentulo sekä vanhemmuus. Tutkimuskysymyksemme olivat: Miten pienituloisuus ja velkaantuminen näkyvät pikkulapsiperheiden arjessa vanhempien kokemana? Miten pienituloisuus ja velkaantuminen näkyvät vanhemmuudessa vanhempien kokemana?

Tutkimuksen toteutimme yhden eteläpohjalaisen kunnan sosiaalitoimen kanssa, jonka kautta saimme kaikki haastateltavat. Haastattelimme yhteensä viittä perhettä. Tutkimuksessamme olennaista oli, että jokainen osallistuva perhe on lapsiperhe.

Tutkimustuloksista nousi ilmi se, että pienituloisuus tai velkaantuminen näkyy arjessa monella tavalla. Joidenkin perheiden arjessa se näkyi hyvinkin konkreettisesti esimerkiksi ruokien tai pesuaineiden hankinnassa. Yhden perheen arjessa pienituloisuus ei näkynyt näin aineellisesti, vaan se vaikutti enemmän siihen, että perheen oli tehtävä harvemmin ostosreissuja. Vanhemmat kokivat rasitteena sen, että jokainen käytettävä euro on laskettava tarkasti. Lisäksi se aiheutti vanhemmille huononmuuden ja häpeän tunnetta. Yleisesti katsottuna vanhemmat kokivat, että pienituloisuus tai velkaantuminen ei vaikuta niinkään rakkauden tai hellyyden antamiseen, vaan näkyy lähinnä materian ostamisessa ja käyttörahan antamisessa.

Avainsanat: Arki, vanhemmuus, lapsiperheet, pienituloisuus, köyhyys, velkaantuminen.

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Authors: Maria Koskela & Tiia Väänänen

Title of thesis: "Of course it brings problems, but it does not affect everything": Low Income and indebtedness in Families with Young Children.

Supervisor(s): Mirva Siltakorpi

Year: 2015

Number of pages: 70

Number of appendices: 2

In this thesis we observe the effects of low income and indebtedness in families with young children. We observe the subject especially from the parents' perspective. In the theoretical frame of reference, we speak about the family, everyday life, parenthood, low income, poverty and indebtedness. We used qualitative research and the data was collected via theme interviews. Our themes were residence, everyday living, leisure time, health, social relationships, financial livelihood and parenthood. Our research questions in interviews were: How poverty and low income can be seen in families with young children from the parents' point of view? How poverty and low income can be seen in parenthood from the parents' point of view?

The research was executed cooperating with one social office in Southern Ostrobothnia. The interviewees, five families were connected through the social office. An essential point in our research was that there were children in every family.

One specific outcome of the research was that low income and indebtedness have many ways to effect everyday life. In some families, it manifested in buying food and groceries. In one particular family, it manifested in fewer shopping times. Parents saw the low income and poverty as a burden when every euro must be counted precisely. Generally, the parents experienced that having a low income or debts does not really affect love life. It mostly affected pocket money and buying things.

Keywords: Everyday life, parenthood, families with children, low income, poverty, indebtedness.

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	1
Thesis abstract.....	2
SISÄLTÖ.....	3
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluettelo.....	5
1 JOHDANTO.....	6
2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET.....	8
2.1 Tausta ja tavoitteet.....	8
2.2 Yhteistyötahona sosiaalityö.....	9
2.3 Aikaisemmat tutkimukset.....	10
3 PERHE JA PERHEEN ARKI.....	12
3.1 Pikkulapsiperhe.....	13
3.2 Arki pikkulapsiperheessä.....	14
4 VANHEMMUUS.....	17
4.1 Vanhemmuuden määritelmä.....	17
4.2 Vanhemmuus pikkulapsiperheessä.....	18
4.3 Perheen ja vanhemmuuden roolit.....	19
5 PIENITULOISUUS JA VELKAANTUMINEN.....	22
5.1 Pienituloisuus pikkulapsiperheessä.....	22
5.2 Velka ja velkaantuminen pikkulapsiperheessä.....	24
5.3 Pienituloisuuden ja velkaantumisen syitä.....	26
5.4 Esimerkkejä lapsiperheiden tukimuodoista.....	28
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	30
6.1 Tutkimusmenetelmänä laadullinen tutkimus.....	30
6.2 Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelu.....	31
6.3 Aineiston analysointi.....	32
6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	33
7 TUTKIMUSTULOKSET.....	37
7.1 Haastateltavien taustatiedot.....	37
7.2 Asuminen.....	38

7.3 Arki	39
7.4 Vapaa-aika.....	40
7.5 Terveys	41
7.6 Sosiaaliset suhteet.....	43
7.7 Talous ja rahankäyttö.....	44
7.8 Vanhemmuus.....	48
8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	51
9 POHDINTA	61
LÄHTEET	64
LIITTEET	70

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Vanhemmuuden roolikartta 2013 (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä)	20
Kuvio 2. Prosessikuvaus tutkimuksen toteutuksen vaiheista.	36
Taulukko 1. Toimeentulotuen perusosien määrät 1.1.2015 lähtien (Sosiaali- ja terveysministeriö).....	35
Taulukko 2. Yhteenvetotaulukko tuloksista	59

1 JOHDANTO

Vanhempien päätehtävänä on antaa lapselleen sellaiset valmiudet, joilla hän selviää elämästään. Vanhempien tulee vastata lapsen perustarpeista, kuten ruoasta, vaatettamisesta, unesta ja levosta. Lasta on suojeltava vaaralta ja häntä tulee tukea ja kannustaa. (Sinkkonen 2008, 22–24.)

Ihminen on pienituloisin silloin, kun tulot ovat kulutusyksikköä kohden alle 60 prosenttia keskimääräisistä tuloista (Pienituloisuus [viitattu 8.8.2015]). Suomessa on monia lapsia, jotka elävät pienituloisissa perheissä. Pienituloisissa perheissä asuvia lapsia oli yhteensä 102 000 vuonna 2012 (Tulonjakotilasto 2012, 1). Törrönen (2012, 30) toteaa, että pienituloisuudella on vaikutusta lasten arkeen. Tutkimuksista käy ilmi, että noin 52 prosentilla suomalaisista on lainaa, ja tavallisimmin sitä on lapsiperheillä (Finanssialan keskusliitto 2014). Lapsiperheillä voi olla myös monenlaista velkaa. Esimerkiksi Simosen (2008, 59, 64) mukaan suomalaiset voivat velkaantua jopa joulun takia. Hänen mukaansa ihmiset kokevat, että lapsille täytyy ostaa kalliita lahjoja ja muistettava läheisiä, on hankittava paljon hyvää ruokaa ja tehtävä kotiin näyttävä joulutunnelma. Tämä heijastaa ehkä sitä, että kuluttaminen on arkipäivää nyky-yhteiskunnassamme. Hakovirta & Rantalaiho (2012, 17–18) kertovatkin, että erilaisilla tavaroilla on lapsille suuri merkitys. Yhteiskunnassamme materian avulla viestitään valtaa, statusta ja yhteenkuuluvuutta.

Näiden teoria- ja tutkimustietojen pohjalta halusimme lähteä tutkimaan opinnäytetyössämme pienituloisuutta ja velkaantumista pikkulapsiperheiden arjessa ja vanhemmuudessa vanhempien kokemana. Opinnäytetyön tutkimusosuuden suoritimme teemahaastatteluin ja haastattelimme yhteensä viittä eteläpohjalaisen lapsiperheen vanhempaa. Haastattelumme teemoiksi valikoituivat haastateltavien asuminen, arki, vapaa-aika, terveys, sosiaaliset suhteet, taloudellinen toimeentulo sekä vanhemmuus. Opinnäytetyössämme tutkimme sitä, miten pikkulapsiperheiden vanhemmat kokevat pienituloisuuden ja velkaantumisen vaikuttavan koko perheen arkeen ja vanhemmuuteen. Tutkimuksemme avulla halusimme tietää muun muassa sen, täytyvätkö vanhempien mielestä lasten perustarpeet perheessä, jossa rahaa on käytettävissä vain vähän tai jos suurin osa tuloista menee velkojen ja lainojen

maksamiseen. Tämän kartoittamiseksi käytimme haastattelukysymystemme tukena vanhemmuuden roolikarttaa.

Tutkimuksella tavoittelemme sitä, että lukija saisi kokonaisvaltaisen kuvan lapsiperheen arjesta, pienituloisuudesta, velkaantumisesta, köyhyyden kokemuksista ja vanhemmuudesta. Teoreettisessa viitekehysessämme tuomme esille perheen ja vanhemmuuden määritelmää ja sitä, mitä on pikkulapsiperheen arki. Kerromme myös yleisesti siitä, mitä on pienituloisuus, köyhyys ja velkaantuminen.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET

Tässä luvussa kerromme siitä, miten opinnäytetyömme aihe valikoitui, ja miten lähdimme sitä työstämään. Opinnäytetyön taustan lisäksi kerromme myös opinnäytetyömme tavoitteista, yhteistyötahostamme, opinnäytetyömme teoreettisesta viitekehystä sekä siitä, millaisia aiempia tutkimuksia aiheestamme on tehty.

2.1 Tausta ja tavoitteet

Opinnäytetyömme suunnitelma syntyi nopeasti meidän molempien yhteisiin kiinnostuksenkohteisiin peilaten. Yksi lähtökohdistamme opinnäytetyötä suunniteltaessa oli se, että opinnäytetyömme on sisällettävä asioita alle kouluikäisistä lapsista, sillä toinen meistä hankkii lastentarhanopettajan pätevyyteen tarvittavat opintopisteet. Lähtiessämme miettimään aihetta, johon yhdistää pikkulapsiperheet, tuli meille molemmille mieleen lähes saman tien pienituloisuuden ja velkaantumisen käsitteet. Pienituloisuus ja velkaantuminen ovat mielestämme suomalaisessa yhteiskunnassa erittäin ajankohtaisia aiheita. Esimerkiksi noin vuosi sitten entisen hallituksen Sosiaali- ja terveysministeri Laura Rädyn uutisoitiin esittäneen kysymyksen: ”Kuinka moni suomalainen löytää itsensä ryhmästä, joka tienaa alle 2 100 euroa tai 2 600 euroa?” (Hautanen 2014). Myös mediassa on uutisoitu usein esimerkiksi erilaisten tehtaiden sulkemisesta sekä työntekijöiden lomautuksista ja irtisanomisista. Yhteiskunnan taloudellisella tilanteella on mielestämme välitön vaikutus ihmisten hyvinvointiin ja arjessa selviytymiseen. Lomautusten ja irtisanomisten lisäksi on olemassa myös monenlaisia muita tilanteita, jolloin ihminen voi tulla köyhäksi, pienituloiseksi tai velkaantuneeksi. Pidämme näitä asioita mielenkiintoisena ja tärkeänä.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää pienituloisuutta ja velkaantumista pikkulapsiperheiden arjessa ja vanhemmuudessa vanhempien kokemana. Opinnäytetyöllämme halusimme tuoda esille juuri kokemuksellisen ja aidon näkökulman siitä, miten arki muuttuu ja miten siinä pärjää, kun rahaa on käytettävissä vain vähän.

Tätä opinnäytetyötä pidämme yhtenä tapana tuoda pienituloisten tai velkaantuneiden perheiden ääntä kuuluviin. Tällainen toimintamalli perustuu rakenteelliseen so-

siaalityöhön. Rakenteellisen sosiaalityön tavoitteena on parantaa ihmisten hyvinvointiin vaikuttavien asioiden huomioimista kunnassa tapahtuvassa kehittämissä ja päätöksenteossa. (Pohjola, Laitinen, & Seppänen. 2014, 30.)

Opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Miten pienituloisuus ja velkaantuminen näkyvät pikkulapsiperheiden arjessa vanhempien kokemana?
2. Miten pienituloisuus ja velkaantuminen näkyvät vanhemmuudessa vanhempien kokemana?

2.2 Yhteistyötahona sosiaalitoimi

Sosiaalihuoltolain (L. 30.12.2014/1301) 3 luvun 12§:n mukaan jokaisella on oikeus kiireellisessä tilanteessa saada yksilölliseen tarpeeseen perustuvat sosiaalipalvelut oleskelukunnaltaan siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Sosiaalihuoltolain (L. 30.12.2014/1301) 2 luvun 6§:n mukaan kunnan asukkaiden saatavissa on oltava myös sosiaalihuollon neuvontaa ja ohjausta. Sosiaalihuollon tarkoituksena on edistää ja ylläpitää ihmisten turvallisuutta ja sosiaalista toimintakykyä, parantaa heidän elämänhallintaansa ja itsenäisyyttään sekä tarjota kunnan asukkaille monipuolisia sosiaalipalveluja. (Sosiaalihuolto, 2008.)

Opinnäytetyömme yhteistyötahona toimi erään Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevan kunnan sosiaalitoimi. Tämän sosiaalitoimen kautta saimme opinnäytetyöhömme kaikki haastateltavat. Saadaksemme haastateltavia asiakkaita, sosiaalitoimen työntekijät keräsivät asiakkailtaan suostumuslaput, joita vastaan he pystyivät antamaan meille haastatteluun suostuneiden asiakkaidensa yhteystiedot. Olimme itse yhteydessä näihin asiakkaisiin puhelimitse ja sovimme heidän kanssaan tapaamisen.

Haastateltavista perheistä osa oli perhetyön asiakkaita ja osa toimeentulotukiasiakkaita. Perhetyötä tehdään yhdessä koko perheen kanssa ja työskentelyssä lapsen etu on aina ensisijaista. Perhetyö tukee asiakkaiden omia voimavaroja. (Reijonen 2015.) Avohuollon tukitoimena perhetyö on ennaltaehkäisevää työskentelyä (Forss

& Vatula-Pimiä 2014, 38). Toimeentulotuki taas on viimesijainen toimeentuloturvan muoto, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo sekä auttaa heitä selviämään itsenäisesti. (L 30.12.1997/1412, 1 luku, 1§.)

2.3 Aikaisemmat tutkimukset

Löysimme useita eri tutkimuksia, jotka tukevat opinnäytetyötämme. Näistä tutkimuksista nostamme esille ensimmäiseksi köyhyyden kokemuksiin liittyvän tutkimuksen, josta oleellista opinnäytetyömme kannalta on se, että ihmiset eivät liittäneet onnellisuuden tunteeseen ainoastaan rahaa, vaan siihen merkittävästi vaikutti muun muassa kiitoksen saaminen. Taloudellisen tilanteen koettiin aiheuttavan toivotto- muutta, mutta unet ja mielikuvitusmaailma auttoi pahasta olostas pois. Vapaaehtoistyö, yhteiskunnalliset toiminnat, auttaminen ja kohtaaminen nousivat keskeiseen asemaan.

Isola ym. (2015, 71, 77–78, 81) tuovat teoksessaan esille ihmisten erilaisia kokemuksia köyhyydestä, köyhänä elämisestä ja siinä selviämisestä. Pienituloiselle yllyttävä isompi rahanmeno voi olla haasteellinen asia, jolla on näkyvät vaikutukset moneen asiaan. Jos henkilön toimeentulo muodostuu eri etuuksista, on hänen hankala suunnitella elämäänsä kovin pitkälle. Hakuprosessit ja päätökset voivat viedä kauan aikaa. Haastateltavat liittivät niukan taloudellisen tilanteen toivottomuuteen, ja sen kautta puheet liittyivät myös kuolemaan. Unet ja mielikuvitusmaailmat auttoivat haastateltavia selviämään ahdingosta. Hyvinvointia näille haastateltaville toivat säännölliset kuukausitulot, koska he kokivat olevansa silloin omalta osaltaan kiinni yhteiskunnassa. Pelkkä raha ei tuonut onnentunnetta, vaan sitä toi myös kiitoksen saaminen. Vapaaehtoistyö, yhteiskunnalliset toiminnat sekä vertaisten auttaminen ja kohtaaminen olivat myös sellaisia asioita, jotka toivat haastateltaville sisältöä ja hyvinvointia elämään. Meidän tutkimuksessamme haastateltavat toivat esille myös sen, että työ on yksi sellainen tekijä, joka tuo sisältöä ja tarkoitusta elämään.

Toiseksi nostamme esille Lapsiasiavaltuutetun vuosikirjan. Tästä vuosikirjasta halusimme korostaa pienituloisuuteen liittyvää tietoa. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirjasta (2014, 24, 27) ilmenee paljon ajankohtaista ja meidän aiheemme teemoihin sopivaa tietoa suomalaisiin lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin liittyen. Pienituloisuutta

on ilmennyt hieman muita yleisimmin 0-5-vuotiaiden lasten perheissä. Useimmiten pienituloisuus koskee nimenomaan alle kolmevuotiaita lapsia, yksinhuoltajaperheitä tai perheitä, joissa on monta lasta. Perheissä, joilla on käytettävissä vain vähän rahaa, lapset käyttävät enemmän sokeripitoisia ruokia ja juomia. Tällaisista perheistä tulevat lapset ovat yleisimmin myös niitä, jotka raportoivat alakuloisuudesta tai tapeluista aiheutuneista vammoista. Työmme kannalta on tärkeää tietää, että pienituloisuus koskee erityisesti pikkulapsiperheitä, sillä se on yksi peruste sille, miksi olemme keskittäneet tutkimuksemme juuri tähän yhteeseen perheluokkaan.

Kolmanneksi valitsimme Ohisalon ja Saaren (2014) tutkimuksen, jossa on tutkittu yhtä lapsiperheiden arjen tukimuotoa. Tutkimuksemme kannalta on oleellista tietää, että millaisin keinoin lapsiperheiden arkea voidaan tukea. Heidän tutkimuksessaan käsitelty ruoka-apu on yksi hyvä esimerkki tällaisesta tukimuodosta. Ylen artikkelissa (Yle uutiset, 23.11.2012) viitataan Pääkaupunkiseudun sosiaalialan tutkimuskeskus Soccan tekemään tutkimukseen, josta ilmenee, että kolmannes leipäjonon asiakkaita on lapsiperheitä. Ohisalo ja Saari (2014, 30, 46, 86) ovat tutkineet ruokaavustukseen liittyvää leipäjonoa, jonka kautta yksittäiset henkilöt tai perheet voivat saada ruokaa. He ovat selvittäneet muun muassa sitä, ketkä ruokajonoissa käyvät ja millainen osa sosiaaliturvaa ruoka-apu on. Heidän tutkimuksensa (2014, 109) mukaan ruokaa avustuspaikoilta hakee arviolta yli 20 000 ihmistä viikoittain. Ruokajonoissa ei käy yhtä tiettyä yhteiskuntamme sosioekonomista ryhmää, mutta eniten niitä käyttävät ne henkilöt, jotka ovat huonommin pärjääviä kuin muu väestö. Useimmiten ruoka-apua tarvitsee sellainen henkilö, joka kokee hyvinvointinsa tai terveytensä heikoksi, asuu vuokra-asunnossa ja asuu yksin. Useimmiten tällainen henkilö on eläkeläinen, työtön tai lomautettu. Ruoka-avun olemassaolo viestittää kuntien kykenemättömyydestä turvata niiden henkilöiden hyvinvointi ja toimeentulo, jotka siihen tukea tarvitsisivat.

3 PERHE JA PERHEEN ARKI

Perheen määrittelyminen ei ole aivan yksinkertaista, vaikka se voisikin tuntua yhtäkkisesti selkeältä. Perheen käsitettä määritellään monissa eri asiayhteyksissä, esimerkiksi eri laeissa. Vuosikymmenten saatossa perheen määritelmät ovat muuttuneet paljon. Haastetta perheen kuvaamiseen antaa muun muassa se, että jokainen kokee perheensä eri tavalla. (Hämäläinen & Kangas 2010, 17–18.) Yleinen ajattelutapa on, että lapsen perheen muodostaa hänen kanssaan kotona asuvat henkilöt. Vanhempien erot ja siten muuttuneet perherakenteet ovat vaikuttaneet kuitenkin siten, että monella lapsella on nykyisin kaksi paikkaa, joita hän kutsuu kodikseen. (Määttä & Rantala 2010, 66–68.)

Yhteiskunnassamme on monenlaisia perhemuotoja. Ydinperheeksi kutsutaan perinteistä isän, äidin ja lasten muodostamaa kokonaisuutta, jossa yksilöiden yhteydet toisiinsa ovat biologiset. Uusperhe voi muodostua molempien puolisoitten lapsista, jolloin yhteydet eivät ole kaikilla jäsenillä biologiset. (Åstedt-Kurki ym. 2008, 11–13.) Yksinhuoltajaperheessä taas on vain yksi vanhempi, jolla on lapsia (Österback 2011, 6). Nykyään puhutaan myös sateenkaariperheistä, joihin voidaan laskea kuuluvaksi kaikki seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien eli homojen, lesbojen, bi- ja transihmisten lapsiperheet. (Jämsä 2008, 26.) Avioliittojen määrän lasku ja avioerojen määrän kasvaminen sekä yksinhuoltaja-perheiden määrän nousu osoittavat miten paljon eri vaihtoehtoja perhejärjestelyille on (Wyness 2012, 61).

Perheellä voidaan tarkoittaa myös pareja, joilla ei ole lapsia. Myös ne henkilöt, jotka asuvat samassa taloudessa ilman biologista sidettä, voivat kutsua tätä perheeseen. (Kirveslahti ym. 2014, 139.) Perhe voidaan määritellä siis myös emotionaalisin kriteerein silloin, kun tunneside läheiseen ihmiseen on merkittävä (Åstedt-Kurki ym. 2008, 11–13). Tämän perusteella voidaan siis todeta, että perhe on tunnesidoksiin ja ihmisen kokemuksiin pohjautuva asia.

Tässä luvussa avaamme perheen käsitettä. Kerromme muun muassa siitä, millaisiin perhemuotoihin perheitä voidaan jakaa. Nostamme esille erityisesti pikkulapsiperheen määritelmän, koska se on keskeisessä osassa opinnäytetyötämme.

3.1 Pikkulapsiperhe

Pikkulapsiperheillä käsitämme tässä työssä kaikki ne perheet, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Hermanson (2007, 11–41) tuo teoksessaan esille lapsen ikäkaudet syntymästä kuusivuotiaaksi asti ja samalla hän kuvaa lapsen käyttäytymistä kussakin ikävaiheessa. Ikävaiheet on jaoteltu lapsen ollessa vastasyntynyt, alle vuoden ikäinen, yksivuotias, puolitoistavuotias, kaksi-, kolme-, neljä-, viisi-, ja kuusivuotias. Näissä ikävaiheissa olevien lapsien perheitä voidaan kutsua pikkulapsiperheiksi.

Lapsen ensimmäiset ikävuodet ovat monella tapaa hyvin merkittäviä. Tuona aikana luodaan lähtökohta perusturvallisuudelle, tunne-elämälle, sosiaalisille taidoille, itsehillinnälle, oikean ja väärän oppimiselle sekä vastuullisuuden kasvamiselle. Leikkiliikissä luodaan pohjaa myös oma-aloitteellisuudelle, aktiivisuudelle, luovuudelle ja uteliaisuudelle. Tämän ja monen muun asian vuoksi vanhemmilla on monenlaista mietittävää silloin, kun lapset ovat pieniä. On sovittava yhteen työ- ja perhe-elämä, omat ja lasten harrastukset, arjen työnjako, vapaapäivät sekä sosiaaliset verkostot. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto [Viitattu 3.8.2015].) Lapsen jokainen ikävaihe asettaa omat haasteensa perheen arkeen ja vanhemmuuteen. Esimerkiksi vauva-aikana vauva vaatii vanhemmiltaan yllättävän paljon ja useimmiten heiltä vaaditaan omien tarpeidensa väliaikaista lykkäämistä. (Hermanson 2007, 56.) Lapsi tarvitsee eri ikävaiheissa erilaista vanhemmuutta, ja siksi onkin hyvin tärkeää huomioida ja kohdata lapsi iän sekä kehitystasonsa mukaisesti (Järvinen ym. 2012, 172).

Pikkulapsiperheen vanhemmille saattaa aiheutua erilaisia huolia. Rönkä, Malinen ja Lämsä (2009, 17) tuovat esille sen, että erityisesti lapsiperheiden huolenaiheena on rahan riittävyys. He viittaavat Bardyn, Salmen & Heinon (2001) tekemään tutkimukseen, josta ilmenee suomalaisten lapsiperheiden olevan taloudellisesti heikossa asemassa. Lapsiperheiden heikkoon taloudelliseen tilanteeseen on vaikuttanut tuloerojen kasvu, tulonsiirtojen heikentyminen sekä verotuksen muutokset. Myös Joutsenniemi & Mustonen (2013, 23) kirjoittavat lapsiperheiden olevan usein taloudellisesti tiukoilla. Vähäisellä rahamäärällä selviäminen voi aiheuttaa kuormitusta ja perheiden voi olla hankala hankkia rahalla myönteisiä kokemuksia, kuten lomamatkoja tai hintavia harrastuksia.

3.2 Arki pikkulapsiperheessä

Olemme jokainen oman arkemme asiantuntijoita. Arki rakentuu työn, hoitopaikan, koulun, harrastamisen, ulkoilemisen, ruokailemisen ja nukkumisen ympärille. Samat kuviot toistuvat päivästä, viikosta ja kuukaudesta toiseen. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 15.) Arki on jokapäiväisten toimintojen, erilaisten toimintaympäristöjen, lähtemisen, tulemisen ja olemisen jatkumo. Arjessa keskeiseen rooliin nousee ajanhallinnan taito ja myös sosiaaliset suhteet ovat tärkeitä. Jos arki ei ole sujuvaa, se asettaa ihmisen hyvinvoinnin vaakalaudalle. (Järvinen ym. 2012, 112–118.)

Ihmisen hyvinvoinnin ja arjen yhteyttä on tarkasteltu myös tarkemmin. Jokinen (2005, 12) kuvaa käsitettä hyvä arki sellaiseksi, jossa yksilöllä on kyky muokata ulkopuolisia välttämättömyyksiä omaan elämään sopiviksi ja itselle hyvän tuntuisiksi. Tällaisia voivat olla muun muassa työ ja arkiset kotiin liittyvät askareet. Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 143) tuo esille lapsen näkökulman suhteessa hyvään arkeen. Lapsen hyvään arkeen vaikuttavat vahvasti omat vanhemmat, arjen rutiinit, koti, kaverit ja leikki. Voimme siis todeta, että lapsen arki on yhteydessä vanhempien tekemiin valintoihin ja heidän arjenhallinnan taitoihin.

Lapsiperheiden arjessa on useimmiten sama ja toistuva päivärytmi. Törrönen (2012, 48) on tehnyt esimerkkilistan päivärakenteesta, joka käy toteen useassa lapsiperheessä. Aamu alkaa heräämisellä ja aamiaisella. Aamupäivästä ulkoillaan ja hoidetaan esimerkiksi kauppa-asioita. Sen jälkeen on lounas ja päiväuniaika. Iltapäivästä taas ulkoillaan, syödään välipalaa, saatetaan kyläillä tai käydä harrastuksissa. Sen jälkeen syödään päivällinen, leikitään ja katsotaan televisiota. Illalla syödään ilta-pala, tehdään iltapesut, luetaan iltasadut ja käydään nukkumaan. Tällainen on hyvin tavallinen päivä perheessä, jossa vanhempi on lasten kanssa kotona.

Lapsiperheen päivärytmillä on myös syvällisempi tarkoitus. Pienten lasten perheissä arjen rutiinit ja rituaalit nousevat merkittävään asemaan, sillä ne luovat kodin arjen rakenteen. Rutiinit ovat perheen arjessa säännöllisesti toistuvia tilanteita. Rituaalit sen sijaan vahvistavat ryhmään kuulumisen tunnetta ja ne luovat yhteisöllisyyttä. Esimerkiksi perheen ruokailuhetki on sellainen tilanne, jossa tällaiset rutiinit ja rituaalit korostuvat. Ruokaileminen itsessään tapahtuu joka päivä useita kertoja

ja, kun perhe ruokailee yhdessä, se vahvistaa perheen sisäisiä suhteita. Vanhemmat arvostavat rutiineja ja niistä pidetään kiinni. (Määttä & Rantala 2010, 73 & 50.) Toisaalta Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 15) tuo esille myös sen puolen, että monilla aikuisilla on halu päästä pois arjesta. Arki nähdään kiireisenä, yksitoikkoisena, stressaavana tai työntäyteisenä, ja siihen liitetään kielteisiä kuvia. Sitä ei välttämättä osata huomioida tarpeeksi, että lapsille arjen rutiinit ja toistot ovat ensiarvoisen tärkeitä. Ne luovat lapselle turvaa ja helpottavat arkielämää.

Erityisesti lapsiperheet ovatkin kokeneet arkensa hässäkäksi, jossa on paljon toistoa ja rutiineja. Olisi muistettava, että kiireen keskellä lapsi kaipaa myös rauhallisuutta arkeensa. On tärkeää antaa tilaa leikkimiselle ja yhdessäololle vanhempien kanssa. Lapsi on sopeutuvainen ja joustaa aikuisen asettaman rytmin mukaisesti omalla kustannuksellaan. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että vanhemmat muistavat tarjota lapsen arkeen rauhaa ja kiireettömyyttä. Lapselle ihanteellinen arki koostuu vanhempien ja lapsen välisestä yhdessäolosta, lapsen kuuntelemisesta, yhteisistä aterioinneista, leikistä, riittävästä yöunista, kohtuullisesta mediankäytöstä, vanhempien osa-aikatyöstä, sosiaalisesta verkostosta, lomasta ja vanhempien välisestä hellyydestä. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 15, 146, 149.)

Määttä ja Rantala (2010, 53–55) toteavat, että lapsen arkeen kuuluu monia kasvu-ympäristöjä, kuten esimerkiksi koti ja päivähoitopaikka. Yksittäisen lapsen hyvinvoinnin sijaan tulisi huolehtia hyvin myös lapsen kasvu-ympäristöistä ja aikuisten yhteisestä vastuusta lapsen hoidossa. Ne luovat myös turvallisuuden tunnetta ja mielekkyyttä lapsen arkeen. Ympäristön ja aikuisten yhteisen vastuun lisäksi olisi tärkeää huomioida arkielämän erilaiset toiminta- ja vuorovaikutustilanteet, sillä ne tarjoavat lapselle merkittäviä oppimistilanteita.

Perheitä ja heidän arkeaan punnittaessa ei voida kuitenkaan paljoa asioita yleistää, sillä perheen arvot ja tarkoitukset ovat jokaisen yksittäisen perheen ympäristön ja arjen toimintatapoja muokkautumisen taustalla. (Määttä & Rantala 2010, 58). Arvot, joita perheessä pidetään tärkeänä, voivat heijastua vanhempien omasta lapsuudesta tai ne voivat syntyä perheen yhteistyön tuotoksena. Olivatpa arvot peräisin vanhempien historiasta tai perheen nykyhetken tarpeista, ohjaavat ne vahvasti per-

heen arkea. (Joutsenniemi & Mustonen 2013, 32–36.) Se, mikä on tavallista arkielämää jollekin perheelle, voi olla täysin päinvastaista toiselle (Järvinen ym. 2012, 114).

4 VANHEMMUUS

Tässä luvussa määrittelemme vanhemmuutta. Kerromme lisäksi siitä, millaista on vanhemmuus pikkulapsiperheissä sekä tuomme esille sen, millaisia rooleja voidaan yhdistää perheisiin ja vanhemmuuteen. Tässä osiossa esittelemme myös haastatteluissa käyttämämme Vanhemmuuden roolikartan.

4.1 Vanhemmuuden määritelmä

Sinkkonen (2008,13) luonnehtii vanhemmuutta matkaksi, jossa aikuinen vastaa lapsen huolenpidosta kohdaten myös samalla suuria muutoksia omassa persoonallisuudessaan. Sinkkosen (2008, 22–24) mukaan vanhempien päätehtävänä on antaa lapselleen sellaiset valmiudet, joilla hän selviää elämästään. Vanhempien tulee vastata lapsen perustarpeista, kuten ruoasta, vaatettamisesta, unesta ja levosta. Lasta on suojeltava vaaralta ja häntä tulee tukea ja kannustaa. Ijäs (2009, 44–45) taas yhdistää vanhemmuuteen sosiaalisen käyttäytymisen opettamisen, jonka avulla lapsesta kasvaa vastuullinen ja eettisesti ajatteleva aikuinen. Vanhemmuutta on säädetty myös lailla. Lastensuojelulaissa (L.13.4.2007/417) 1 luvun 2§:ssä säädetään, että lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman ja muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa lain (L. 8.4.1983/361) 1 luvun 1§:ssä säädetään.

Aiemmin kerroimme siitä, mitä on hyvä arki. Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 21) on kuvannut teoksessaan sitä, mitä on hyvä vanhemmuus. Hänen mukaansa hyvä vanhemmuus muodostuu siitä, että vanhempi osaa asettua lapsen asemaan ja kuunnella häntä. Vanhemman tulee hyväksyä se, että lapsi voi tarvita vanhempaa jopa seuraavat kaksikymmentä vuotta. Lapselle tulee antaa hellyyttä, läsnäoloa ja rakkautta. Hermanson (2007, 49) on liittänyt vanhemmuuteen naisen kasvaminen äidiksi ja miehen isäksi. Se ei tapahdu silmänräpäyksessä, vaan siihen kasvetaan lapsen saamisen myötä. Vanhempien olisi hyvä jakaa omia lapsuudenkokemuksi-

aan, toiveitaan ja odotuksiaan jo ennen lapsen syntymään, jotta heille syntyy yhtenäinen näkemys vanhemmuutta koskevista asioista. Vanhempien yhteenpuhaltaminen tukee ja suojaa vanhemmuutta.

Vanhemmuutta on tarkasteltu myös eri perhemuotojen näkökulmasta. Sinkkonen (2008, 56) ei näe vanhemmuuden riippuvan perhemuodoista. Sillä ei ole niinkään vanhemmuudelle merkitystä, onko kyseessä ydinperhe tai sateenkaariperhe, vaan lapsen kannalta on tärkeintä saada hyvää hoivaa ja toimivia kiintymyssuhteita. Vanhemmuutta on tarkasteltu enemmänkin lasten näkökulmasta. Valkosen (2006, 55–60) teettämästä tutkimuksesta viides- ja kuudesluokkalaisille lapsille nousee esille viisi vanhemmuuden osa-aluetta. Lapset pitivät vanhemmuudessa tärkeimpinä välittämistä ja rakkautta, vastuullisuutta ja sen opettamista, kasvatusta ja rajojen asettamista, iän ja kehitystason mukaista valvontaa sekä itsenäistymisen tukemista.

4.2 Vanhemmuus pikkulapsiperheessä

Pienten lasten vanhemmilta vaaditaan johdonmukaisuutta. Lapselle on asetettava selvät rajat ja hänen käyttökseen tulee puuttua. Pienet lapset reagoivat moniin tilanteisiin kiukuttelemalla ja silloin vanhemmilta vaaditaankin päättäväisyyttä. Ijäs (2009, 59–60) mukaileekin Sinkkosta (2008) siinä, että joskus vanhemman on tarpeen kajauttaa nyrkki pöytään ja laittaa lapsi muualle rauhoittumaan.

Vanhempana olo saa vanhemmille aikaan monia onnenkokemuksia, mutta samalla se voi tuoda mukanaan monenlaista kuormitusta ja mietittävää. Joutsenniemi & Mustonen (2013, 20–21) ovat pohtineet sitä, onko vanhemmuudella heikentäviä vaikutuksia vanhempien onnellisuuden tunteeseen. Useista tutkimuksista on saatu selville, että alle kouluikäisten lasten vanhemmat kokevat olevansa muita vanhempia enemmän stressaantuneita ja vihaisempia. Lisäksi he raportoivat vähemmän onnellisuuden kokemuksista. Lapsen saaminen herättää kyllä vanhemmassa valtavaa rakkautta, mutta varsinkin ensimmäiset vuodet lapsen kanssa voivat olla hyvin rankkoja. Kivijärvi, Rönkä ja Hyväluoma (2009, 59) ovat tutkineet vanhempien kokemuksia vanhemmuuteen liittyvästä stressistä. Heidän tutkimuksensa antaa myönteistä valoa lapsiperheiden vanhemmuuteen, sillä tutkimuksen tuloksista ilmenee, että

vanhemmilla stressiä oli melko vähän. Heidän tutkimukseensa osallistuneet vanhemmat eivät kokeneet vanhemmuuden rajoittavan muuta elämää esimerkiksi harrastamista tai tulevaisuudensuunnitelmia.

Työn ja perheen yhteensovittaminen voi olla varsin työlästä. Ijäs (2009, 56) puoltaa-kin ajatusta siitä, että pikkulapsiperheiden vanhemmat saisivat joustavampia työaikoja ruuhkavuosinaan. Näin voitaisiin ennaltaehkäistä monia perheiden ja lasten ongelmia. Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 17–18) tuo esille sen, että lapsiperheet kärsivät paljon työnantajien joustamattomuudesta. Äitiyslomalta palaava työntekijä voidaan helpommin irtisanoa, koska hänen työnsä on useimmiten jo jaettu muille työntekijöille. Työelämä heijastuu väkisinkin vanhemmuuteen ja vanhemmat ovatkin liittäneet aikapulan osaksi arkeaan. Pitkien työpäivien jälkeen on vielä koti, lapset ja oman kunnon ylläpitäminen hoidettavana.

Sosiaalisten verkostojen puute on usein lapsiperheiden ongelmien taustalla. Useimmiten sukulaiset ovat ainoat henkilöt perheen lähiverkostossa. Erityisesti järjestöt ja seurakunnat tarjoavat lapsiperheille mahdollisuuksia tutustua toisiin perheisiin muun muassa perhekahviloiden muodossa. Myös kunnat tukevat perheiden vanhemmuutta ja arkea kotipalvelulla, josta perheet saavat tukea apua pyörittämiseen. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 44.)

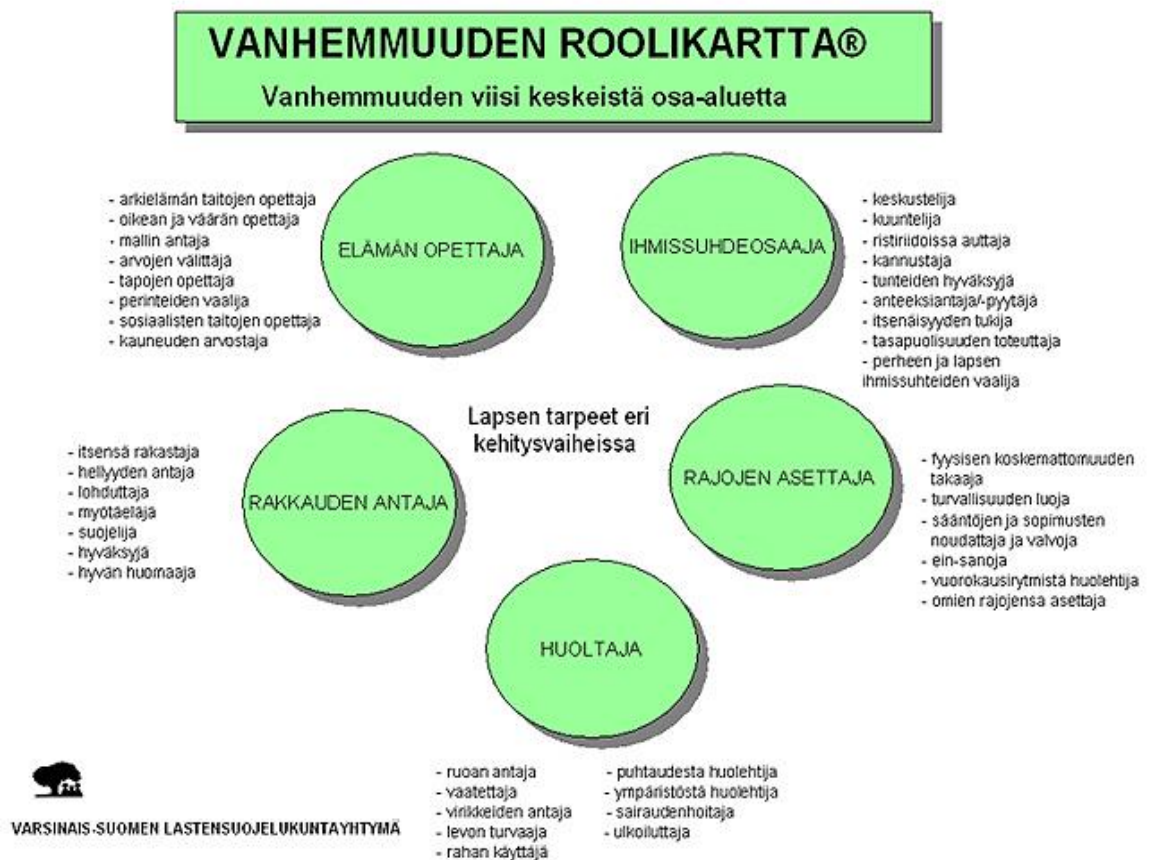
4.3 Perheen ja vanhemmuuden roolit

Vanhemmuutta on tarkasteltu myös vanhempien roolien ja perhemuotojen näkökulmasta. Määttä ja Rantala (2010, 78–79) tuovat teoksessaan esille äidin ja isän erilaiset roolit vanhemmuudessa. Äidin ja lapsen läheistä suhdetta korostetaan sillä, että äiti imettäen ja aikaansa antaen ottaa yleensä päävastuun lapsen hoidosta. Isät ovat keskittyneet enemmän työelämäänsä ja siten perheen elannon hankkimiseen. Nykypäivänä isät kuitenkin osallistuvat aiempaa enemmän perheen pyörittämiseen ja voidaankin alkaa puhua jo jaetusta vanhemmuudesta.

Roolit ovat aina vuorovaikutteisia. Vanhemmuus on elämänpitäinen rooli ja vanhemmuuden onkin todettu kehittyvän lasten kautta. Myös yhteiskunnan roolit tulevat esille perheen rooleissa, sillä perheenjäsenillä on toistensa suhteen odotuksia siitä,

miten vaikkapa äidin tai tyttären tulee toimia. Perheessä rakentuu erilaisia rooleja, joita ovat muun muassa sukupuoliroolit, vanhemman roolit ja ikäroolit. Roolit perheessä voivat olla sopusointuisia tai ristiriitaisia. Perheessä on sekä sanallista että sanatonta vuorovaikutusta eli kommunikaatiota. Perheen vuorovaikutussuhteita voidaan seurata, jolloin saadaan selville perheenjäsenten roolit. Perheen voimavarojen löytämiseen ja hyödyntämiseen on kehitetty Vanhemmuuden roolikartta, jonka avulla voidaan jäsentää vanhemmuuden sisältöä. (Laine ym. 2003, 141–142.)

Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä (1999) on julkaissut vanhemmuuden roolikartan, jossa kuvataan viittä erilaista vanhemmuuden osa-aluetta. Jokaista osa-aluetta on vielä avattu tarkemmin, mikä selkeyttää kartan tulkittamista. (Vanhemmuuden roolikartta, 2013.)

Kuvio 1. Vanhemmuuden roolikartta 2013 (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä)

Vanhemmuuden roolikartassa on eroteltu viisi osa-aluetta, joita ovat **ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja, huoltaja, rakkauden antaja ja elämän opettaja**. Roolit

on tarkoitettu tarkasteltavaksi yhdessä perheiden kanssa. Mikäli halutaan tutkia asiaa laajemmin, vanhemmuuden kehitystasetta voidaan kuvata erikokoisilla ympyröillä, jotka kuvaavat vanhemman roolia ja vanhemmuuden kehittyneisyyttä kussakin osa-alueessa. (Laine ym. 2003, 142.)

Vanhemmuuden roolikartta pyrkii selventämään sitä, mitä jokainen lapsi riippumatta aikakaudesta kulloinkin tarvitsee. Oman vanhemmuuden läpikäyminen on tarpeellista myös vanhemmuuden teemojen parissa työskentelevälle työntekijälle esimerkiksi päiväkodissa, kouluissa ja neuvoloissa. Vanhemmuuden roolikarttaa voidaan käyttää esim. perhetyössä, jossa kuntoutetaan vanhemmuutta, vanhemmuuden ja lastensuojelutoimenpiteiden arviointiin, yleiseen valistukseen vanhemmuudesta, työskentelyyn sijoitetun lapsen kanssa, virittämään keskustelua perheiden rooli-osta ja vanhemmuudesta ja työntekijän oman vanhemmuuden tarkasteluun. Tarkastelussa huomioidaan aina perheen kokonaistilanne ja menneisyys. (Laine ym. 2003, 141–142.)

5 PIENITULOISUUS JA VELKAANTUMINEN

Tässä luvussa käsittelemme pienituloisuutta ja velkaantumista. Kerromme siitä, mitä on pienituloisuus ja velkaantuminen sekä siitä, mikä yhteys niillä on lapsiperheisiin. Tuomme velkaantumista esille esimerkiksi siltä kannalta, mitä kaikkea velka on ja miten se vaikuttaa pikkulapsiperheiden arkeen ja vanhemmuuteen.

5.1 Pienituloisuus pikkulapsiperheessä

Pienituloiseksi henkilö voidaan määritellä silloin, kun tulot ovat kulutusyksikköä kohden alle 60 prosenttia keskimääräisistä tuloista (Pienituloisuus [viitattu 8.8.2015]). Pienituloisiksi voidaan katsoa ansiotulojen mukaan esimerkiksi pitkäaikaistyöttömät (Raunio 2009, 247). Pienituloisuuteen voidaan liittää vahvaksi osaksi sana köyhyys. Kun henkilöillä ja kotitalouksilla on pienet tulot, heillä ei ole välttämättä varaa edes kaikkeen tarpeelliseen, kuten ruokaan ja hygienia tuotteisiin. Vuonna 2013 Suomessa oli 690 000 henkilöä, joilla oli pienet tulot. Viimeisenä viitenä vuotena pienituloisia on ollut keskimäärin 700 000. (Pienituloisuuden kehitys Suomessa 1987–2013.) Pienituloisissa perheissä asuvia lapsia oli 102 000 vuonna 2012. Tulonjakotilaston mukaan lapsilla, joilla on vain yksi huoltaja, köyhyysriski on yli kaksi kertaa suurempi, kuin kahden huoltajan perheessä asuvilla lapsilla. (Tulonjakotilasto 2012, 1.)

Elinolot pienituloisissa lapsiperheissä ovat muuttuneet parempaan suuntaan, mutta yhteiskunnan muuttuessa ovat muuttuneet myös kohtuullista elintasoja koskevat kannat (Pajunen 2005). Perheiden käytettävissä olevat tulot ovat taloudellisen hyvinvoinnin kannalta tärkeitä (Reijo 2011). Pienituloisuus vaikuttaa paljon lapsiperheiden arkeen. Pienituloisissa perheissä elävillä lapsilla ei välttämättä ole esimerkiksi samanlaisia mahdollisuuksia lomamatkailuun, kuin niillä lapsilla, joiden perheissä sosioekonominen tilanne on hyvä. Tällaisissa lapsiperheissä myös koti voi olla pieni, eikä kaikille lapsille ole välttämättä mahdollisuutta tarjota omaa huonetta. Joskus myös vieraiden kutsumista voidaan joutua säätelemään, jos ei ole varaa esimerkiksi tarjottavien ostamiseen. (Törrönen 2012, 30.)

Hyvinvointivaltioissa köyhyydellä tarkoitetaan suhteellista köyhyyttä. Suhteellinen köyhyys määritellään kykenemättömyydeksi saavuttaa yhteiskunnassa yleisesti odotettua minimielintasoja. Vähimmäiselintaso seuraa yhteiskunnan keskimääräistä elintasoja ja keskimääräinen elintaso taas määrää sen, mitä tarvitaan yhteiskunnassa selviytymiseen. Elämää hankaloituu, jos ei ole varaa hankkia jotain asiaa, esinettä tai välinettä, joka on yhteiskunnassa pärjäämisen kannalta lähes välttämätön. Tällöin myös osallistumisesta ja toimimisesta yhteiskunnassa yleisesti odotetulla tavalla voi tulla vaikeampaa. Suhteellisen köyhyyden lisäksi köyhyyttä voidaan kuvata absoluuttiseksi köyhyydeksi. Absoluuttista köyhyyttä kuvataan aliravitsemukseksi, näläksi ja puutteeksi perustarpeisiin vastaamisessa. Absoluuttista köyhyyttä esiintyy pääasiassa kehitysmaissa. (Moisio 2006, 639–640.) Suhteellisen köyhyyden mittaamiseksi on olemassa esimerkiksi suhteellisen köyhyyden riskirajat. Suomen suhteellinen köyhyysraja oli vuonna 2012 kulutusyksikköä kohden tai yksinasuvalla verojen jälkeen käteen jäävänä summana 1100 euroa. Köyhyysriskiraja nousee viidelläsadalla eurolla aina seuraavasta aikuisesta sekä kolmellasadalla eurolla jokaisesta lapsesta. (Moisio & Vaalavuo, 2014, 101.)

Köyhyys voi monesti liittyä esimerkiksi terveydentilaan, hyvinvointiin, asuinoloihin, sosiaalisiin verkostoihin tai koulutukseen. On kuitenkin merkittävää ottaa huomioon se, onko köyhyys pysyvää vai hetkellistä, kuten esimerkiksi opiskeluaikana koettu köyhyys. (Moisio & Vaalavuo 2014, 102.) Köyhyydessä eläminen voi ajaa ihmisiä joskus jopa laittomiin tekoihin, kuten varastamiseen. Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä – kirjassa eräässä kirjoituksessa kerrotaankin, että eräs perhe on varastanut esimerkiksi vessapaperit ja saippuat jo vuosia yleisistä vessoista, sekä lisänneet kauppareissuilla hedelmien ja vihannesten punnitsemisen jälkeen vielä muutamana kappaleena tuotetta kassiinsa lisää. (Isola, Larivaara & Mikkonen 2007, 154–155.) Voidaan siis todeta, että köyhyys voi ajaa ihmiset myös laittomiin tekoihin. Kankaan ja Ritakallion (2003, 67–69) mukaan köyhyyden eri muodot ilmenevät yhtäaikaaisesti useammin työttömillä ja pitkäaikaistyöttömillä kuin muulla väestöllä. Tällaisia muotoja ovat esimerkiksi juuri toimeentulovaikeudet, välttämättömien asioiden puute, ylivelkaantuneisuus, suhteellinen tuloköyhyys ja toimeentulotukiasiakkuus.

Vuoden 1960 jälkeen maailman kulutus on kuusinkertaistunut (Assadourian 2010, 29–33). Kuluttamisen kulttuuri vaikuttaa nykyään entistä enemmän myös ihmisten

sosiaaliin suhteisiin ja ryhmiin. Kuluttaminen voidaan nykyään liittää jopa yhteiskunnallisten jakojen muodostumiseen vaikuttavaksi käsitteeksi. Lasten kuluttaminen on sidoksissa usein vanhempiin ja vanhempien rahoihin. Ei voida kuitenkaan sanoa, että pienituloisten ja rikkaiden perheiden välillä olevat erot kulutuksessa välittyisivät joillakin tietyillä tavoilla lasten arkeen. Kulutus ei kuitenkaan ole pelkästään ostamista ja materiaalin hankkimista, vaan esimerkiksi juuri lapset määrittelevät materian mukaan sitä, millaisia heidän tulisi vertaissuhteissaan olla. Erilaiset tavarat merkitsevät lapsille paljon. Materian avulla he viestivät valtaa ja statusta sekä yhteenkuuluvuutta. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 17–18.) Nancy Folbre (2014) kertookin The New York Timesin blogissaan vanhempien kuluttavan lapsiinsa nykypäivänä entistä enemmän rahaa. Jo lapsena luodaan loppuelämän perusta omille kulutustottumuksille ja kotona opitut toimintamallit vaikuttavat lasten kulutustottumuksiin vielä aikuisenakin (Autio & Paju 2005, 86).

Törrönen (2012,30) tuo esiin näkökulman siitä, että pienituloisten perheiden lapset voivat kokea vähävaraisuuden häpeällisenä. Lapset voivat kokea itsensä huonommaksi kuin muut esimerkiksi pukeutumisessa. Törrönen kertoo, että tutkimusten mukaan lapsena koettu köyhyys vaikuttaa tulevaisuudessa lapsen elämään monin eri tavoin. Esimerkiksi koulunkäyntiin sekä mielenterveyteen liittyvillä ongelmilla on havaittu olevan yhteys perheiden köyhyyteen. Narsin (2006, 130–136) mukaan raha ei kuitenkaan tee ihmistä onnelliseksi, sillä on todettu, etteivät ihmiset ole taloudellisesti menestyneissä maissa juurikaan muita onnellisempia. Suuremmilla tuloilla on kylläkin tutkimuksien mukaan ollut stressiä lieventävä vaikutus, mutta sen sijaan hyvien tulojen on todettu ahdistavan, jos ympärillä on kateellisia ihmisiä. (Nars 2006, 130–136.) Näiden pohjalta voimmekin päätellä, että pienituloisissa lapsiperheissä lapset voivat olla onnellisia, vaikka rahaa tehdä tai ostaa erilaisia asioita ei olisikaan niin paljoa kuin muilla.

5.2 Velka ja velkaantuminen pikkulapsiperheessä

Velkaa voi saada melkein mistä vain. Tavallisia velan muodostumisen lähteitä ovat esimerkiksi laskut, kuten toistuvat puhelinlaskut, vuokrat ja sähkölaskut. (Rantala &

Tarkkala 2009, 25.) Simonen (2008, 59, 64) tuo esille sen, että suomalaiset velkaantuvat esimerkiksi joulun takia. Hänen mukaansa ihmisten täytyy ostaa lapsille kalliita lahjoja, muistaa läheisiä, hankkia paljon hyvää ruokaa ja tehdä kotiin näyttävä joulutunnelma. Simonen mukaan suomalaiselle kotitaloudelle tyypillistä on, että juuri nuorilla perheillä on velkaa enemmän kuin muilla ikäryhmillä.

Finanssialan Keskusliiton (2014, 2, 24) teettämän tutkimuksen mukaan, noin 52 prosentilla suomalaisista on lainaa, ja tavallisimmin sitä on lapsiperheillä. Finanssialan Keskusliiton mukaan lainaa otetaankin usein asunnon ostoa varten, tällaisia aikeita on tavallista enemmän 25–39-vuotiailla. Asuntolainojen osuus kotitalouksien veloista oli vuonna 2007 71 prosenttia, kun taas kulutusluottoja kotitalouksien veloista oli samaisena vuonna 22 prosenttiyksikköä (Rantala & Tarkkala 2009, 21–22). Kulutusyhteiskunnassamme luotosta, kuten juuri kulutusluotoista tai pikavipeistä, on tullut eräänlainen ansiotulojen jatke. Nykyään luoton ajatellaankin olevan tulevaisuudessa saatavan tulon ennakkollista käyttämistä. Luotosta on siis tullut väline oman elintasonsa parantamiseen ilman etukäteistä säästämistä. (Makkonen 2012, 21–22.) Kaartisen ja Lähteenmaan (2006) tekemässä kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimuksessa (10/2006) kerrotaan kulutusluottojen positiiviseksi puoliksi mahdollisuus kulutuksen tasaukseen ajallisesti. Tutkimuksen mukaan esimerkiksi kulutusluoton korot voivat olla myös halvemmat kuin maksamattomista laskuista kasaantuvat perintäkulut. Velaksi ostaminen on nykypäivänä niin sanotusti normaalia ja hyväksyttyä. Kun kuluttaminen perustuu luotolla maksamiseen ja luottotilejä sekä maksuvelvoitteita on paljon, on taloudenhallinnan vaikeutuminen mahdollista. (Rantala & Tarkkala 2009, 4, 7.)

Sitä milloin velasta tulee ongelma, on hankala määrittää tarkoin. Yhtenä näkemyksenä pidetään sitä, että velka muodostuu ongelmaksi silloin, kun velallinen toteaa, ettei pysty selviämään veloistaan ja maksusitoumuksistaan. Velka voidaan lukea ongelmaksi myös silloin, kun velka on niin suuri, etteivät rahat riitä kunnolla elämiseen tai silloin, kun jopa jokapäiväisiä ruokatarvikkeita joudutaan ostamaan lainarahoilla. Tällaisissa tilanteissa velkaongelma voidaan liittää myös köyhyyden käsitteeseen. Ihmiset voivat kuitenkin maksaa myös velalla velkaa, ja kokea silti vielä pärjäävänsä sen kanssa. Velkaantuminen voi olla joko pitkäaikainen tai ohimenevä on-

gelma. Myöskään velan määrällä ei ole suoraan vaikutusta siihen, onko velkaongelma pieni vai suuri, sillä myös pienestä velasta voi aiheutua vakava ongelma jo esimerkiksi silloin, jos velallisella on useita eri lainoja. (Rantala & Tarkkala 2009, 10–11.)

Vaikea velkaantuminen on suoranaيسissa yhteydessä esimerkiksi velkaantuneen hyvinvointiin. Kun ihminen menettää luottotietonsa ja saa maksuhäiriömerkinnän, voi hänen elämänsä vaikeutua monelta osin. Saadessa maksuhäiriömerkinnän, tulee joidenkin asioiden, kuten asunnon ja puhelinliittymän hankkimisesta hankalampaa, kun monia asioita varten edellytetään kunnossa olevia luottotietoja. (Rantala & Tarkkala 2009, 12.)

Vakavissa velkaantumistilanteissa velallisen omaisuutta voidaan joutua ulosmittaamaan. Tällaisilla tilanteilla on monesti stressaava vaikutus, joka voi aiheuttaa velalliselle huolia tai jopa terveysongelmia. (Rantala & Tarkkala 2009, 12.) Ulosotossa ulosottoviranomainen selvittää sen, onko velallisella sellaista omaisuutta, jota voidaan käyttää saatavien maksamiseen. Ulosotto kohdistuu ensin velallisen rahoihin ja sen jälkeen muuhun omaisuuteen. (Rikalainen & Uitto 2008, 245–257.) Eri viranomaistahot ja järjestöt tarjoavat velallisille apua velanhoitoon liittyvillä palveluilla. Tällaisia ovat esimerkiksi talous- ja velkaneuvonta sekä oikeuden kautta haettava velkajärjestely. Tavallisesti näihin palveluihin hakeutuvilla henkilöillä on jo velkojen suhteen vakavia ongelmia. (Rantala & Tarkkala 2009, 41.) Suomi24 -keskustelupalstalla (Velkahelvetistä eroon, 20.5.2013) velanperinnästä puhutaan velkojen menneen ulosottoon esimerkiksi siksi, kun pienistä tuloista huolimatta henkilöillä on ollut suuret menot. Keskustelupalstalla suositeltiin velkaneuvojan palveluita sekä velkajärjestelyä. Jotkut kuitenkin pohtivat sitä, millä tavoin velkaneuvoja voisi heitä tässä tilanteessa kuitenkin auttaa.

5.3 Pienituloisuuden ja velkaantumisen syitä

Syitä pienituloisuuteen ja velkaantumiseen voi olla monenlaisia. Ei varmastikaan ole yhtä selkeää syytä, mistä nämä ongelmat kaikkien kohdalla voivat johtua. Rosellin kirjoituksen (6/2014, 10) mukaan, työttömyys, matalat palkat ja osa-aikatyö ovat yksiä yleisimpiä syitä, joiden takia kotitaloudet tarvitsevat taloudellista tukea. Muita

pienituloisuuden syitä on eritelty esimerkiksi keskustelupalstalla (Miksi olet köyhä, 30.3.2014). Palstalle kirjoittaneet ovat kokeneet köyhyytensä taustalla olevan tämänhetkinen tai heikoksi jäänyt opiskelu, lapset, pienipalkkainen työ, kallis ruoka ja polttoaineen hinta, suuret asumiskustannukset, leskeys, työttömyys, sairaudet sekä työkyvyttömyyseläke. Meidän perhe -lehden keskustelupalstalla (Te ns. huonotuloiset, 9.10.2006) keskustellaan taas ihmisten kokemuksista siitä, mistä johtuu, että he ovat pienituloisia. Moni keskustelupalstalle kommentoinut on kertonut syyn olevan se, että on opiskellut pienipalkkaiseen ammattiin. Joku keskusteluun osallistunut kertoi taas olevansa tällä hetkellä kotiäitinä ja totesi, ettei kotiäitinä olemisessa pääse taloudellisesti rikastumaan.

Keskisen ym. (2009, 39–47) teoksessa taas tuodaan esille Vesa Sorjosen omakohtainen tarina siitä, kuinka hänestä tuli köyhä. Sorjonen kertoo olleensa aiemmin keskituloinen ja selvinneensä yrityksensä kanssa 1990-luvun laman ylitse. Laman jälkeen Sorjosen elämä muuttui, ja hänelle maistui aikaisempaa paremmin alkoholi. Sorjonen kuvailee elämänsä käännekohdaksi koituneen avioeron. Tällöin myös Sorjosen työt vähenivät ja hänen masentuneisuutensa syveni. Hän kertoo, ettei mainnut päästä aina aamulla ylös sängystä. Silloin, kun tilillä oli vain euro, Sorjonen kävi ostamassa kaupasta nakkeja 99 sentillä. Sorjosen elämäntilanne vei hänet lopulta Pelastusarmeijan miesten asuntolaan ja leipäjonossa seisominen tuli hänelle tutuksi. Sorjosen tilanne kuvaa hyvin sitä, miten pienituloisuuteen ja velkaantumiseen ajautuminen voi koostua yhtäkkiä hyvinkin pienistä palasista. Taloudellinen tilanne voi siis olla hyvinkin vakaa, kunnes asiat voivat kääntyä päälaelleen.

Velan takaisinmaksuvaikeuksia ja siihen liittyen velkaantumista taas voivat aiheuttaa monet erilaiset asiat ja tilanteet. Tällaisia asioita ja tilanteita voivat olla esimerkiksi eroaminen avio- tai avopuolisosta, sairastuminen tai työttömyys. 1990-luvun laman jälkeen useiden velkaongelmien takana oli yritystoiminnan loppuminen. Muita velkaongelman syntyyn liittyviä syitä voivat olla jopa pelkästään huolimattomuus tai huono taloudenhoitokyky, jotka voivat juontaa juurensa muun muassa yleisistä elämänhallinnan vaikeuksista, taloudenhallinnan osaamattomuudesta tai mielenterveysongelmista. (Rantala & Tarkkala 2009, 10–11.) Edellä mainittujen asioiden lisäksi myös jotkin muut yllättävät elämänmuutokset voivat olla velkaantumiseen johtavia syitä. Tällainen syy voi olla esimerkiksi kodin menettäminen homeongelman

takia. Takuu-Säätiön internetsivuilla on yksi selviytymistarina (Hometta ja muita vastoinkäymisiä, 12.5.2012), joka kertoo juuri hometalosta pois lähteneen perheen tarinan. Perhe menetti kotinsa sekä lähes kaiken sen irtaimistonsa, jota ei voinut desinfioida tai pestä kuumassa lämpötilassa. Perhe joutui hävittämään lähes koko omaisuutensa ja tämän lisäksi heille jäi asunnosta suuri velka.

Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä-teoksessa on taas kirjoitus siitä, kuinka yritystoiminnan loppuminen ajoi erään perheen taloudelliseen ahdinkoon. Kirjassa kerrotaan todenmukainen kertomus siitä, kuinka äiti joutui pakkaamaan lapset autoon ja lähtemään etsimään uutta kotia, kun perheen menestyvä yritystoiminta oli romahtanut. Sen seurauksena äidille oli jäänyt velkaa, lapset ja koirat sekä mies oli hänet jättänyt. Silloin, kun tekstin mukaan rahaa ei juuri ollut käytettäväksi, he myivät vaatteensa kirpputorilla, ja hankkivat sieltä uusia tilalle. Ruuankin he pyrkivät tekemään mahdollisimman edullisesti, ja siksi he hyödynsivät muiden omena- ja marjavarastoja sekä leipoivat paljon. (Isola, Larivaara & Mikkonen 2007, 150–153.) Tämä tarina kertoo siitä, että vähävaraisten on hyödynnettävä usein juuri esimerkiksi kaikkea luonnosta ilmaiseksi saatavaa ruokaa tullakseen toimeen. Heidän voi olla pakko kerätä sieniä ja marjoja ja sen lisäksi muutenkin oltava mahdollisimman omavaraisia myös muiden ruoka-aineiden suhteen. Tämän lisäksi kierrätys on köyhyyden keskellä tärkeää, sillä muun muassa juuri kirpputoreilta on mahdollisuus löytää todella hyviä vaatteita edulliseen hintaan.

5.4 Esimerkkejä lapsiperheiden tukimuodoista

Yksi perustuslaissa määritellyistä oikeuksista on oikeus sosiaaliturvaan. Toimeentulotukilain (L 30.12.1997/1412) 1 luvun 2§:ssä säädetään, että jokaisella on oikeus saada tukea tullakseen toimeen. Sosiaaliturvan tavoitteena on taata suomalaisille terveellinen työ- ja elinympäristö, hyvä terveys ja toimintakyky sekä riittävä toimeentulo, palvelut ja sosiaalinen turvallisuus eri elämäntilanteissa (Ihalainen & Kettunen 2011, 28). Kunnat tukevat nykyään lapsiperheitä myös sosiaalihuoltolaissa (L. 30.12.2014/1301) 3 luvun 19§:ssä määritellyn kotipalvelun avulla. Lapsiperheet ovat oikeutettuja saamaan kotipalvelun tukea perheen huolenpidon turvaamiseksi.

Kotipalvelun tarve arvioidaan aina yksilöllisesti, ja se on perheille maksullista. (Lapsiperheiden kotipalvelu.)

Sosiaaliturva voidaan jakaa esimerkiksi sosiaalipalveluihin ja toimeentuloturvaan. Sosiaalipalveluita ovat esimerkiksi sosiaalityö, kotipalvelut, laitoshuolto, asumispalvelut, perhehoito, kasvatus- ja perheneuvonta, sekä lasten päivähoito. Toimeentuloturvaan taas kuuluu lakisääteinen sosiaalivakuutus. Tähän lakisääteiseen sosiaalivakuutukseen katsotaan kuuluvaksi sairausvakuutus, työttömyysvakuutus sekä eläkevakuutus. Tämän lisäksi sosiaalivakuutusta monipuolistavat erilaiset tuet ja etuudet. Näitä tukia ja etuuksia ovat esimerkiksi perheiden toimeentuloturva, kuten äitiysavustus ja lapsilisä, asumistuki, opintotuki sekä toimeentulotuki. (Ihalainen & Kettunen 2011, 27–29.) Lapsiperheet tarvitsevat eritoten silloin erilaisia sosiaaliturvan muotoja, kun heillä on pieniä lapsia. Köyhät lapsiperheet saavat tulonsiirtoja noin kolminkertaisen määrän muihin lapsiperheisiin verrattuna. (Sauli, Salmi & Lammi-Taskula 2011, 539.) Juuri tulonsiirroilla on suuri merkitys pienituloisten perheiden tulokertymässä (Moisio 2006, 641).

Toimeentulotukilain (L 30.12.1997/1412) 1 luvun 1§:ssä kerrotaan toimeentulotuen olevan viimesijainen toimeentuloturvan muoto ja sen tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo sekä auttaa heitä selviämään itsenäisesti. Toimeentulotukea myöntää hakijan kotikunnan toimielin. Toimeentulotukea on kolmea eri muotoa. Siihen kuuluvat perustoimeentulotuki, täydentävä toimeentulotuki sekä ehkäisevä toimeentulotuki. Raunio (2009, 247) tuo esille sen, että perustoimeentulotukea saavilla henkilöillä nähdään elämäntilanteen olevan sellainen, jolloin köyhyys on syventynyt ja mennyt pahempaan suuntaan.

Pienituloisilla tai velkaantuneilla lapsiperheillä on mahdollisuus saada tulonsiirtojen lisäksi myös muita tukia ja avustuksia, jotka helpottavat heidän arkeaan. Tällaisia tukimuotoja ovat esimerkiksi kirkkojen järjestämät leipäjonot ja vähävaraisten ruokailut. Ohisalo ja Saari (2014, 94) tuovatkin esille sen, että juuri tämän kaltaiset ruoka-avut ovat arkipäiväistyneet suomalaisessa kulttuurissa. Ihmisillä on niistä tietoa ja niiden olemassaoloon on totuttu. Evankelisluterilaisen seurakunnan internet-sivuilta käy ilmi, että lapsiperheiden apuna voi olla myös esimerkiksi diakoniatointi. Diakonian tarkoituksena on poistaa ja helpottaa ihmisten kärsimystä ja hätää. Vähävaraisille diakonia tarjoaa myös ensisijaisesti taloudellista tukea. (Sakasti.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämä luku pitää sisällään tietoa tutkimuksemme toteutuksesta. Käytimme tutkimusmenetelmänä laadullista tutkimusta, jonka suoritimme teemahaastatteluin. Tässä luvussa kerromme laadullisesta tutkimuksesta, teemahaastattelusta, aineiston analysoinnista sekä tutkimuksen luotettavuudesta ja eettisyydestä.

6.1 Tutkimusmenetelmänä laadullinen tutkimus

Opinnäytetyömme tutkimusosion muodoksi valitsimme laadullisen tutkimuksen, sillä koimme, että tämän kaltaista tutkimusta on mahdotonta lähteä tutkimaan määrällisesti siksi, koska tutkimuksen keskiössä on ihmisten vaikeatkin kokemukset. Uskoimme myös siihen, ettemme olisi saaneet määrällisen tutkimuksen kannalta tarpeeksi tutkittavaa aineistoa ja moni asia myös ilmenee eri tavoin haastatteluissa.

Laadullinen tutkimusmenetelmä on tutkimuksen menetelmäsuuntaus, jossa tavoitteena on ymmärtää tutkittavan laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Laadullisen tutkimuksen toteuttamiseen on monia erilaisia menetelmiä ja tutkimusta voidaan katsoa useasta eri näkökulmasta. (Jyväskylän yliopisto.) Tavoitteena on tuoda esille elämän tosiasioita (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 22–24) mukaan kvantitatiivinen eli määrällinen ja kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus eroavat toisistaan siten, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohde ja tutkija ovat vuorovaikutuksessa.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 18–20) tuovat teoksessaan esille sen, että laadullinen tutkimus on vahvasti yhteydessä teoriaan. Heidän mukaansa haastattelumenetelmien avulla saadut tiedot pohjautuvat kaikki teoretietoon, jolloin tutkija tekee tutkimusasetelman oman ymmärryksensä varassa, mutta teoriaa kuitenkin taustalla pitäen. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 164) taas kertovat, että laadulliseen tutkimukseen hankitaan tietoa kokonaisvaltaisesti. Tietoa tuotetaan tavallisessa ympäristöissä ja tilanteissa. Heidän mukaansa kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on tuottaa tietoa odottamattomista asioista, jotka ovat tutkimuksen kannalta oleellisia.

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on oppia ymmärtämään tutkittavaa asiaa, joten tutkittavien määrällä ei ole niinkään suurta merkitystä. Laadullisen tutkimuksen aineistoa on tarpeeksi silloin, kun haastattelut ovat alkaneet toistamaan itseään. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 181–182.)

6.2 Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelu

Haastattelun tavaksi valitsimme teemahaastattelun. Teemahaastattelua käytetään yleisimmin aineiston keräämiseen laadullisissa tutkimuksissa. Teemahaastattelua käytetään haastattelumuotona silloin, kun haastateltavasta asiasta halutaan saada lisää tietoa. Sana teema tarkoittaa tutkimuksen kannalta haastattelun aihetta, josta keskustellaan. (Kananen 2014, 76.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään tavallisimmin sellaisia keinoja, joiden avulla haastateltavien näkökannat tulevat esiin. Tällaisessa tutkimuksessa tutkimustiedon hankkimiseksi juuri esimerkiksi teemahaastattelu on sopiva. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.) Teemahaastattelurungon (Liite 1) muodostimme niin, ettei siinä ollut johdattelevia kysymyksiä. Tällä tavoin pystyimme olemaan varmoja siitä, että jokainen haastateltava kertoi omista kokemuksistaan sellaisena kuin ne ovat. Teemahaastattelu etenee keskeisten teemojen varassa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48). Teemahaastattelussa haastateltava kertoo vapaasti aiheeseen liittyvistä asioista. Teemahaastattelusta saadaan siis tietoa, jonka avulla pääsee paremmin sisälle tutkittavaan aiheeseen. (Kananen 2014, 76, 86.)

Omassa tutkimusosiossamme haastattelimme teemahaastattelun avulla viiden lapsiperheen vanhempaa. Haastatteluista yhden toteutimme haastateltavan kodissa ja loput sosiaalitoimen tiloissa. Teemoinamme olivat asuminen, arki, vapaa-aika, terveys, sosiaaliset suhteet, taloudellinen toimeentulo ja vanhemmuus. Teemamme syntyivät siten, että mietimme miten saamme tutkimuksemme kannalta oleellista tietoa jokaisesta haastattelusta. Haastatteluissa etenimme keskustelumutoisesti jokainen teema läpi käyden. HavaitSIMME teemahaastattelurungon (Liite 1) toimivaksi ja onnistuneeksi, sillä saimme haastatteluista mielestämme tutkimuksemme ja opinäytetyömme kannalta merkittäviä asioita.

Vanhemmuuden teemaa käsitellessä käytimme apuna vanhemmuuden roolikarttaa. Roolikartan avulla vanhemmat pystyivät sisäistämään mielestämme sen, mitä vanhemmuus kaiken kaikkiaan sisältää. Roolikartan hyödyntämisestä oli haastatteluista tehdessämme paljon apua, sillä vanhemmuus käsitteenä on hyvin laaja. Vanhemmuuden termi herätti haastateltavissa kysymyksiä, joten vanhemmuuden roolikartan avulla pystyimme selkeästi kertomaan mitä kaikkea vanhemmuuden käsitetään pitävän sisällään. Haastateltavien oli selvästi helpompaa vastata vanhemmuuden roolikartan osa-alueiden toteutumiseen, kun saivat katsoa ja miettiä roolikartan avulla jokaista osa-aluetta kerrallaan.

6.3 Aineiston analysointi

Opinnäytetyössämme analysointimenetelmänä hyödynsimme aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi tarkoittaa tutkimuksessamme sitä, että olemme käsitelleet aineistoa sisällön ehdoilla. Tällaisessa sisällönanalyysissä tutkittavasta asiasta on tavoitteena saada tiivis kuvaus. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Metsämuurosen (2008, 48) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineiston analysointi voi tapahtua osittain myös haastattelujen kanssa samanaikaisesti.

Omassa opinnäytetyössämme analysoimme kaikki haastattelut aineistolähtöisesti ja teemojen mukaisesti. Analysoinnin aluksi litteroimme eli puhtaaksikirjoitimme kaikki haastattelut ja sen jälkeen jaottelimme ne eri teemojen alle. Kävimme tarkasti läpi sen, mitä merkityksiä ja yhteyksiä haastatteluilla oli toisiinsa. Tämän jälkeen pystyimme tehdä niistä johtopäätöksiä. Analysoinnissa oli tärkeää ottaa huomioon vain tutkimuksen kannalta merkityksellisiä ja haastatteluista esiin nousseita seikkoja, joten siksi peilasimmekin haastatteluja tutkimus- ja haastattelukysymyksiimme ja nostimme tärkeimpiä asioita esiin johtopäätöksissä. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 135) kertovat, että pienelläkin otoksella voidaan saada kattava ja hyvä tutkimusaineisto. He lisäävät, että teemahaastattelulla kerätty aineisto on useimmiten runsas. Analyysivaiheen tekee mielenkiintoiseksi, mutta samalla myös työlääksi aineiston runsaus ja elämänläheisyys. Tutkimuksemme analysointiosuudessa nousikin esiin vahvasti se, että haastatteluista saatua materiaalia oli paljon ja sitä oli melko työ-

lästä ensin litteroida ja sen jälkeen analysoida. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 136) tuovatkin esille sen, että haastetta voi syntyä siitä, että laadullista aineistoa analysoidaan useimmiten hyvin läheltä. Erityistä on myös se, että aineisto säilyy sanallisessa muodossa ja osittain aivan alkuperäisenä. Tutkimustuloksissa tuommekin esiin juuri näitä alkuperäisiä sanallisia vastauksia.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimukseemme osallistuminen oli haastateltaville vapaaehtoista. Heille tietoa tutkimukseen osallistumismahdollisuudesta välitti kunnan sosiaalitoimen sosiaalityöntekijä, joka esitteli heille myös alustavasti tutkimuksemme aiheen. Kuula (2006, 61–62) pitääkin tärkeänä sitä, että ihminen saa mahdollisuuden itse päättää haastatteluun osallistumisestaan. Hänen mukaansa haastateltavan tulee lisäksi saada kuulla riittävästi tietoa tutkimuksesta. Haastateltavalle on tehtävä selväksi tutkimuksen perustiedot eli se, mitä tutkitaan, kuka tutkimuksen suorittaa ja mihin tuloksia käytetään. Konkreettisten tietojen antaminen on siis merkittävässä asemassa.

Tutkimushaastattelut aloitimme siten, että kerroimme haastateltaville tutkimuksemme aiheen ja tarkoituksen. Kerroimme myös siitä, että nauhoitamme keskustelut aineiston myöhempää analysointia varten. Korostimme sitä, että kaikki tiedot ovat täysin luottamuksellisia ja haastateltavia ei ole mahdollista tunnistaa antamisestaan vastauksista. Poistimme nauhoitukset heti aineiston käsittelyn jälkeen, jotta turvaamme haastateltavien henkilöllisyyden parhaalla mahdollisella tavalla. Ihmisten omia kokemuksia ja tarinoita haastateltaessa on ensiarvoisen tärkeää, että tutkija muistaa luotettavuuden ja kunnioituksen haastateltavaa kohtaan. Mäkisen (2006, 116) mukaan haastateltavien tulee tietää ja heille tulee kertoa siitä, miten heidän haastattelujaan käsitellään ja kuinka varmistetaan, että heitä ei voida tunnistaa. Hänen mukaansa tutkijan päätavoite on se, että haastateltavat säilyttävät yksityisyytensä ja tutkimus tulee siltä kannalta olemaan luotettava.

Kunnioitusta ja luottamusta voi osoittaa esimerkiksi kirjoitustyyllillä. Kuula (2006, 63–65) korostaakin teoksessaan kirjoitustyylin tärkeyttä. Tutkijan tulee olla varma siitä, että haastateltavalle ei koidu henkistä tai fyysistä vahinkoa haastatteluun osallistu-

misesta. Vahinko voidaan estää sillä, että tutkija ei ilmianna haastateltavasta sellaisia tietoja, jotka viittaavat arkaluonteisiin tai muuten kovin luottamuksellisiin asioihin. Tietoa voidaan kirjoittaa kyllä arkaluonteisista tai haastavista asioista, mutta siten, että haastateltavan anonyymius säilyy. Toinen tärkeä ja muistettava asia on neutraali kirjoittamistyyli. Tutkijan tulee olla huolellinen siitä, ettei leimaa haastateltavaa omassa kirjoituksessaan. Esimerkiksi kielteinen kirjoitustyyli voi aiheuttaa haastateltavalle ikävän mielen.

Mäkisen (2006, 87) mukaan tutkimuksen reliabelius eli luotettavuus tarkoittaa sitä, millä tavoin tutkimuksen mittari toimii sekä kuinka pysyvä ja luotettava se on. Reliabiliteetilla mitataan myös sitä, miten johdonmukaisia tutkimuksesta saadut tulokset ovat. Oman opinnäytetyömme tutkimusosuuden voimme katsoa reliabeliksi siksi, että tutkimuksista saadut tulokset toistivat kerta toisensa jälkeen toisiaan. Tutkimuksen validius tarkoittaa taas sitä, kuinka pätevä tutkimuksen menetelmä on ja saadaanko sillä selville tarkoituksenmukaisia asioita. Opinnäytetyömme tutkimusmenetelmän katsomme olevan validi, koska mietimme tutkimuskysymyksiä pitkään ja saimme niiden tekemiseen ohjaavalta opettajaltamme tukea ja neuvontaa. Testasimme myös kysymysten toimivuuden ennen haastattelujen tekoa ja muokkasimme kysymyksiä vielä testauksen ja siitä saadun palautteen jälkeen paremmiksi.

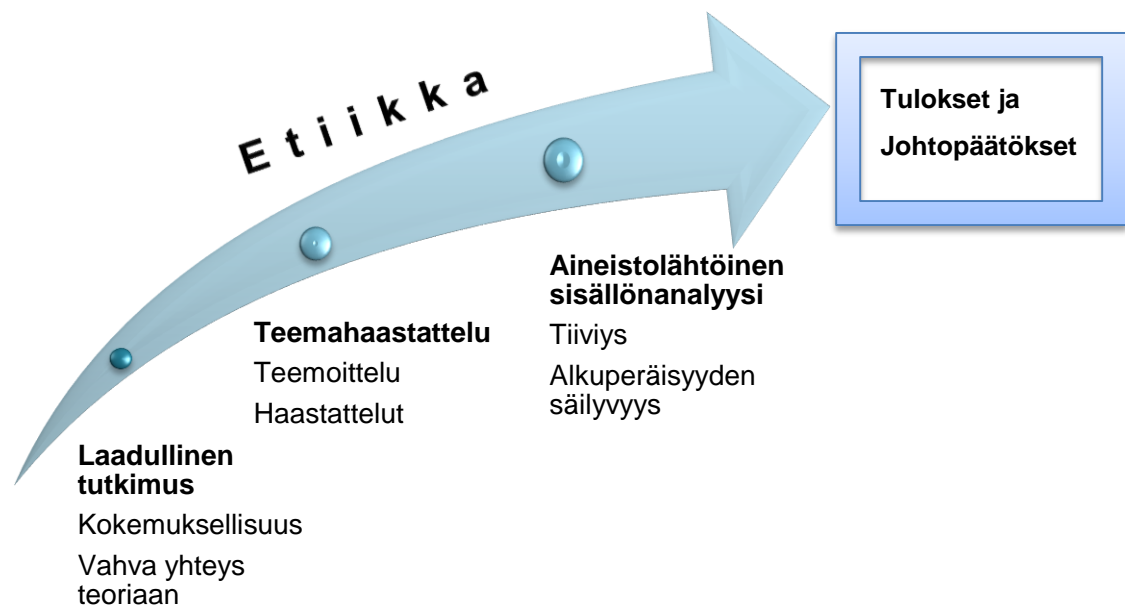
Tutkimuksemme luotettavuutta voidaan ajatella myös siltä kannalta, olivatko perheet joita haastattelimme oikeasti pienituloisia. Opinnäytetyön haastatteluja tehdessämme käytimme apuna toimeentulotuen perusosien määriä havainnoidessamme pienituloisuutta. Seuraavasta tekemästämme taulukosta (Taulukko 1) voidaan nähdä vuoden 2015 toimeentulotuen perusosien määrät.

Taulukko 1. Toimeentulotuen perusosien määrät 1.1.2015 lähtien (Sosiaali- ja terveysministeriö)

Toimeentulotuen perusosien määrät 2015	
<i>Tuen saaja</i>	<i>€/kk</i>
Yksin asuva	485,5
Yksinhuoltaja	534,05
Muu 18 vuotta täyttänyt ja avio- ja avopuolisot kumpikin	412,68
Vanhempansa tai vanhempiensa luona asuva 18v. täyttänyt henkilö	354,42
10-17 vuotias 1. lapsi	339,85
10-17 vuotias 2. lapsi	315,58
10-17 vuotias 3. lapsi jne.	291,3
Alle 10-vuotias 1. lapsi	305,87
Alle 10-vuotias 2. lapsi	281,59
Alle 10-vuotias 3. lapsi jne.	257,32

Kuten taulukosta voidaan nähdä, perusosien määrät vaihtelevat eri elämäntilanteissa olevilla henkilöillä. Perusosien määristä suurimpia ovat yksinhuoltajan perusosa, yksin asuvan perusosa sekä muun 18 vuotta täyttäneen tai avio- ja avopuolisoiden perusosa. Opinnäytetyöhömme haastatelluista osa sai toimeentulotukea ja osa ei.

Tutkimuksen toteutumisessa on ollut monenlaisia vaihteita ja haluammekin ilmentää sitä prosessikuvauksella (kuvio 2).

Kuvio 2. Prosessikuvaus tutkimuksen toteutuksen vaiheista.

Kuviosta voidaan nähdä vielä tiivistetysti opinnäytetyömme tutkimusprosessin vaiheet. Laadullisen tutkimusmenetelmän valitsimme siis siksi, että se on oivallinen keino selvittää kokemusperäisiä asioita. Laadullisella tutkimuksella on vahva yhteys teoriaan ja pidämmekin tärkeänä teorian ja käytännön peilaamista toisiinsa. Keräsimme aineistomme teemahaastattelulla. Jo aiemmin tarkasti laitimamme teemahaastattelurunko tuki hyvin keskusteluja. Teemat selvensivät sitä, mistä aiheesta kulloinkin haastattelun aikana keskusteltiin. Sisällönanalyysin tavoitteena on saada tutkittavasta asiasta tiivis kuvaus ja tämän vuoksi valitsimmekin sen analysoinnin välineeksi. Sisällönanalyysille on myös erityistä se, että aineisto säilyy alkuperäisessä muodossaan. Pidimme sitä tärkeänä, että haastateltavien ääni saadaan työn kautta kuuluville ja juuri sillä tavoin, kuten he ovat itse asiansa sanoittaneet.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa käymme läpi haastatteluista saamamme tulokset, jotka olemme eritelleet teemojemme mukaisesti. Kerromme ensin haastateltavien taustatiedoista. Sen jälkeen käsittelemme asumiseen, arkeen, vapaa-aikaan, terveyteen ja sosiaaliin suhteisiin liittyviä teemoja. Lopuksi tuomme esille taloudellisen toimeentulon sekä vanhemmuuden teemat.

7.1 Haastateltavien taustatiedot

Kaiken kaikkiaan haastattelimme viittä henkilöä, jotka kaikki olivat kotoisin Etelä-Pohjanmaalta. Haastatteluihimme osallistui neljä naista ja yksi mies. Tutkimuksellemme merkittävää oli se, että haastateltava on perheellinen ja hänen perheeseensä kuuluu vähintään yksi alle kouluikäinen lapsi. Haastatteluissa selvitimme jokaiselta haastateltavalta perheenjäsenten lukumäärän. Haastateltavista kolmessa perheessä oli neljä lasta, yhdessä kolme ja yhdessä seitsemän. Perheiden lasten ikähaitari oli 1-vuotiaasta 19-vuotiaaseen.

Haastateltavat olivat iältään 40 ikävuoden molemmin puolin. Neljältä haastateltavalta löytyi ammatillinen tutkinto. Osalla haastateltavista oli useampikin tutkinto opiskeltuna. Yksi haastateltavista oli jättänyt peruskoulun kesken. Kaikki haastateltavat olivat jollain tapaa tällä hetkellä työelämässä kiinni. Kaksi haastateltavista oli kuntouttavassa työtoiminnassa kolmena päivänä viikossa, yksi haastateltavista opiskeli ja teki opiskelujen ohella kesätöitä ja kaksi oli osa-aikaisesti työssä. Haastateltavien tulot vaihtelivat kuukausitasolla 1100 ja 2500 euron välillä.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Miten pienituloisuus ja velkaantuminen näkyvät pikkulapsiperheiden arjessa vanhempien kokemana?
2. Miten pienituloisuus ja velkaantuminen näkyvät vanhemmuudessa vanhempien kokemana?

7.2 Asuminen

Kysyimme jokaiselta haastateltavalta asumismuotoa ja sitä ovatko he tyytyväisiä siihen. Haastateltaviemme asumismuodot vaihtelivat rivitaloasumisesta omakotitaloasumiseen. Haasteltavat asuivat pääosin vuokra-asunnossa. Vain yksi haastateltavista kertoi asuvansa omistusasunnossa (omakotitalo) ja koki olevansa tyytyväinen siihen. Haastateltavat olivat vuokra-asumiseen pääosin tyytyväisiä, kaksi näistä kuitenkin lisäsi, että haaveilee omistusasunnossa asumisesta.

Me asutaan omakotitalossa tällä hetkellä. Joo tyytyväisiä ollaan. (H3)

Vuokra-asunto, rivitalo. Me ollaan asuttu tässä 70 neliöisessä kolmiossa ja nyt sitte vapautu neliö, niin saatiin vähä lisää tilaa. (H5)

Vuokra-asunto, omakotitalo. Kyllä ollaan tyytyväisiä. Kyllähän sitä on toki haaveiltu, että jos sitä joskus sen oman sais. (H4)

Vuokra-asunto. (H2)

Omakotitalossa asui tällä hetkellä kaksi perhettä. Omakotitaloasumiseen oltiin tyytyväisiä, vaikka ylläpitokustannuksiin meneekin suurempi summa rahaa. Toinen haasteltava asui omakotitalossa vuokralla ja koki vuokranmaksun turhana, koska haluaisi vuokranmaksamisen sijaan lyhentää omaa asuntolainaa.

Vuokra-asunto. Hyvä paikka, tykkään kyllä, hyvät naapurit ja rauhallinen alue, että sillai, mutta kyllä toivoos sitä omaa tupaa. Kyllä teköö niin kipiää maksaa tyhjästä, että ennemmin lyhentäisin omasta. Omakotitalokuume on aika järkyttävä. (H1)

Yksi perheistä oli muuttanut asumismuotoaan viime vuosien aikana, mutta oli todennut, että vuokra oli liian kallis tuloihin nähden, eikä perhe saanut odotettua määrää asumistukea asuntoon.

Mä muutin tähän kuntaan yli vuosi sitte. Mä vuokrasin 4h + keittiön, että kaikille oli oma huone, mutta siin oli niin kallis vuokra, etten mä pystynykään siinä asumahan, nii siinä asuttiin sitte vaan puoli vuotta, että muutettiin sitte pois. Mä en saanukkaa tarpeheksi tukia siihen asumiseen. Muutettiin sitte tähän halavempahan, että täs ny sitte kitkuttellahan. (H1)

7.3 Arki

Perheen arkea käsitellessämme kysyimme sitä, mistä perheiden arki koostuu ja milaista se on. Selvitimme myös sitä, miten perheen pikkulapset viettävät arkipäivänsä. Yleisesti katsottuna haastateltavien perhe-elämät koostuivat vanhempien työstä tai opiskelusta, lasten koulunkäynnistä, pikkulasten hoitopäivistä, kotona olosta ja harrastuksista. Arkea kuvattiin kahdessa vastauksessa kiireiseksi.

Se on aika hulapaloota toisinaan ja nythän meillä tuloo arki muuttumahan. Meillä on ensimmäistä kertaa moneen vuoteen ny sellanen tilanne, että meillä on tupa täysin tyhjä muutaman tunnin päivästä. Meillä lähtee isäntä opiskelemaan, ja minä jatkan työssä ja kaks lasta menee hoitoon ja loput lapsista on sitte koulussa. (H4)

Kiireistä ja kaaosmaista, mitä esimerkiksi on arkena, no nyt on loma, se on vähä eri asia.(H2)

Perheiden arkeen kuuluivat vanhempien työ tai opiskelu, lasten koulu ja päiväkoti, perheenjäsenten harrastukset ja muut tavalliset arjen rutiinit. Rutiineihin eli arjessa toistuviin asioihin yhdistettiin ruoanlaitto, kaupassakäynti, sukulaisten tapaaminen, television katsominen ja harrastukset.

Normaalisti arki mennään, niinku aamulla lapset lähtee kouluun. Mä lähen töihin, sit töistä ja koulusta kotiin, sit me syödää. Yleensä se pikkukakkonen katotaa meillä, minäkin. Sitte voidaan käydä jossai kylässä tai sitte käydään uimas. Paljo käytiin talvella, pari kolme kertaa viikossa uimassa ja sitte on niinku keskiviikkona muuten harrastuspäivä noilla kahella pienimmällä, toinen käy palokunnas ja toinen käsityökerhos.(H2)

Arki sujuu justihin niin, että hoitohon lähretähän, kouluhun lähretähän ja mä oon sitte nyt lomalla siitä kuntouttavasta työtoiminnasta, lähretähän pienimpien lasten kans vähä leirille. Kaupas käyntiä ja ulkoilua kuuuuu perusarkeen. Sukulaiset ja tuttavat on kaikki tuossa lähikunnassa. Sukulooraan aina sitä mukaa, mitä muksut haluaa ja jaksaa ja sellanen perus arki. (H1)

Meillä on niinku neljä koululaista ja neljävuotias tyttö. Siinäpä meidän arki pyörii, että kesä on nyt menny tässä, ku mä oon ollu tuolla kesätöissä, että nii päivät siellä ja illalla koitetaan keksiä jotakin yhdessä. (H5)

Pienituloisuus näkyi perheiden arjessa monella tavalla. Esimerkiksi pesuaineisiin ja muihin kodinhuoltoon liittyviin asioihin on haettu diakoniasta ja sosiaalitoimesta avustusta. Vaatteita ja huonekaluja ostetaan paljon käytettynä. Jos jotain välttämättä täytyy ostaa, se vaatii säästämistä ja tilanteen ennakointia. Yksi haastateltavista kertoi, että pienituloisuus tuo arkeen ongelmia, mutta sillä ei ole kuitenkaan vaikutusta kaikkeen.

Diakoniassa ja sossussa kävin nyt tänään kysymäs avustusta, kun mulla on kaikki pesuaineet loppu. Shampoot, pyykinpesuaineet ja Fairy loppuu ihan just, tuos tiskailen viimeisillä nokoolla ja että sais eres sitte pesuaineisiin. Sitte taas sosiaalihuolto, sieltä moon hakenu meille esimerkiksi juhlavaatteisiin rahaa, mutta vähä ne meinas, että perusosahan kuuluu myös vaatteet, ettei sieltäkää varmahan mitää tuu. (H1)

Jos mä tarviin jotain tai lapset tarvii jotain, niin on pakko säästää. Mut kuitenkin sit aika paljo ostetaan niinku käytettynä, et sä tarvi niin uusia. (H2)

Nää joutuu ajaa joillaki vanhoilla käytetyillä, se ottaa niitä lapsia päähän välillä. Ei meillä oo niinku antaa rahaa, et me ei voida antaa mitään muuta, ku aikaa. Että sitte taas, jos ois hirveesti rahaa, niin onks sulla sitte aikaa lapsille, että meillä taas on enempi aikaa lapsille. Et toisaaltahan se, joskus mä mietin, että ehkä lapset voi olla vähä onnellisempiakin, ku ei oo niin hirveesti rahaa. Et kyllähän se omat ongelmansa tuo, mutta ei se kaikkeen vaikuta. (H2)

7.4 Vapaa-aika

Kysyimme haastateltavilta sitä, kuinka heidän perheensä viettää normaalisti vapaa-aikaansa. Vapaa-ajasta puhuttaessa kysyimme myös sitä, että millaisia harrastuksia perheenjäsenillä on ja aiheutuuko niistä kustannuksia. Selvitimme myös sitä, millaisia vaikutuksia perheen taloudellisella tilanteella on esimerkiksi vapaa-ajanviettoon tai harrastamiseen.

Osassa perheistä harrastettiin melko monipuolisesti. Harrastukset olivat joko kokonaan ilmaisia tai niihin kuului pieni maksu. Kolmessa perheessä ei perheenjäsenillä ollut kodin ulkopuolisia harrastuksia lainkaan, mutta harrastuksikseen he lukivat kotona tehtäviä harrasteita, kuten erilaisia rakennustöitä ja pihanhoitoon liittyviä töitä.

Perheet kokivat taloudellisen tilanteen vaikuttavan harrastamiseen siten, että perheenjäsenillä ei ollut mahdollisuutta harrastaa aivan sillä tavalla kuin haluaisivat.

Tyttö käy kuorossa ja sitte tota niin niin isäntä valmentaa jalkapalloa ja sitte tota niin mä käyn vapaaehtosena pitämässä muun muassa karaokea joka toinen perjantai. (H3)

No justihin ei harrasteta oikeen mitää. (H1)

Se, että tuota harrastusmahdollisuuksia on aika vähä, koska ei oo rahaa niin. No pojan kanssa tossa rakennellaan vähä, et vanhoja autoja yritetään kunnostaa, sen vois laskee niinku harrastukseks. (H5)

Vapaa-ajanviettoon pienituloisuus vaikutti sillä tavalla, että vaikka perhe olisi halunnut lähteä yhdessä jonnekin, oli rahatilanteen vuoksi yhteinen kiva tekeminen jätettävä väliin. Yksi perheistä sai seurakunnalta tukea vapaa-ajanviettoon äiti-lapsi-leirin muodossa.

Kyllä sillä on vaikutuksia, jotta joskus tekis mieli lähtiä niinku koko porukalla johonki, mutta aina sitte tulee katottua, et se tilin saldo ei oo se mikä vois olla, nii kyllä sillä on vaikutuksia. (H4)

No kyllä se rajoittaa tosi paljon. Enemmän tekis porukan mieli harrastaa, ku on mahdollisuuksia, että aika vähiin se on kyllä karsiutunu, ku monessa harrastustoiminnassa tulee se, et pitäis olla kaikenmaailman välineet sun muuta ja joitain vuosimaksuja ja tälläsiä. (H5)

Nyttehän mulla on tulos yhteinen reissu nuorempien kans, ku seurakunta maksaa meille äiti-lapsi leirin, että diakonia teki päätöksen, se olis 270 euroa, että mun ei tartte ku oma matka sinne kustantaa. (H1)

7.5 Terveys

Terveysosiossa kysyimme sitä, millaisena haastateltavat kokevat vointinsa tällä hetkellä. Selvitimme myös sitä, millaisena haastateltava näkee terveyden ylläpitämisen mahdollisuuden perheessään.

Haastateltavista kolme koki oman vointinsa tällä hetkellä pääosin hyväksi. Kaksi haastateltavaa mainitsi työn kertoessaan hyvinvoinnistaan. Työ nähtiin jaksamisen

kannalta merkityksellisenä, koska se toi sisältöä vanhemman elämään. Ennen työtä yksi vanhempi oli kokenut arjen sellaisena, ettei jaksakaan enää olla kotona. Yksi vanhempi kertoi, että kaikenlaiset lapsiin liittyvät asiat olivat jollain tapaa rasittaneet. Työn tekemisellä on ollut merkittäviä vaikutuksia haastateltavien terveyteen ja hyvinvointiin. Yksi haastateltavista kertoi työn tuovan piristystä sekä se on parantanut unenlaatua ja alentanut painoa. Säännöllinen juttelu ammatti-ihmisen kanssa auttoi haastateltavaa jaksamaan rahahuolien keskellä.

Tällä hetkellä on ihan hyvä, tosiaan paljon on ollut lasten kanssa kaikenlaista. Nyt on vähän paremmassa. (H3)

Oman vointini koen ihan hyväksi, jotta nii tuos ennen ku töihin palasin. nii oli vähä niinku semmonen. et mä en jaksakaan enää olla kotona, mut se oli sit jotenki niinku sellanne henkireikä ku pääs töihin. (H4)

Tällä hetkellä, kun kuntouttava työtoiminta on alakanu, niin mä oon piristyny aiva järkyttävästi. Painoki on tippunu, ku on alakanu tehrä semmosta ruumiillista työtä nii se on piristäny sitte. Unenlaatu on parantunu, ku on pihalla paljo, en tarte enää eres nukahtamislääkettä enkä mitää. Välillä on raskasta nää rahapuolet, mutta mä käyn tuola mtk:ssa juttelemas säännöllisesti. (H1)

Haastatteluista kävi ilmi, että kaksi haastateltavista koki oman jaksamisensa vain kohtalaisen hyvänä, ja yksi koki itsensä jopa väsyneenä. Työn ja perhe-elämän sovittaminen koettiin vanhemman hyvinvointia heikentäväksi tekijäksi. Myös sairaudet toivat haastetta vanhemman jaksamiseen.

No kohtuu hyvä, vähä heikko mutta, justiin todettiin astma, se vähä vaikuttaa. Sitte vähä sellasta jotain masennusta on ollut aina aika-ajoin, nyt mä oon siihen syöny vaihteeksi lääkitystä, mutta ei sitä välttämättä aina niinku ulkopuoliset huomaa. Mä huomaan sen ite itestä. (H2)

Väsyneenä. Kyllä silleen niinku tosi puhki on, ku yrittää tässä miljoonaa asiaa hoitaa. Kyllähän se vointi on, voi sanoa ihan yhdellä sanalla väsynyt. (H5)

Terveyden ylläpidon mahdollisuus koettiin pääosin hyvänä. Reseptilääkkeiden hankinnassa oltiin tyytyväisiä sosiaalihuollon tukeen ja sitä pidettiin tarpeellisena. Terveyden ylläpitoon haastateltavat liittivät erityisesti ruokatottumukset. Perheiden van-

hemmillä oli selvästi oikeanlaista tietoa siitä, kuinka olisi terveellistä syödä ruokaympyrän mukaisesti ja monipuolisesti. Käytännössä terveystieteiden mukaisesti syöminen nähtiin kuitenkin mahdottomana, koska ruoan hinta koettiin kalliiksi. Haastateltavat kertoivat, että lapset liikkuvat tosi paljon.

Terveystieteiden hoito on ok ja sosiaalihuolto luojan kiitos maksaa reseptilääkkeet, ettei kaikkia tarvitse onneksi itse maksaa. (H1)

Kyllä ihan hyvänä, että aina on pyritty, että jos on joku lapsista sairastunut, niin se raha kaivetaan jostakin, että saadaan ne lääkkeet. On yritetty ostaa suhtkoht terveellistä ruokaa, jotta se tuloo sieltä päin ja päivisin meillä lapset liikkuu tosi paljon ihan jo huvinvuoksensakin. (H4)

No tossa joskus on laskettu sitä, että jos söis ihan niinku sen ruokaympyrän mukaan terveellisesti, nii kyllä se olis meidän perheelle vararikko. Se ei sit niinku kauheen terveellistä aina oo. (H5)

7.6 Sosiaaliset suhteet

Selvitimme sitä, miten taloudellinen tilanne on vaikuttanut vanhemman ja koko perheen sosiaalisiin suhteisiin. Haastateltavista kolme koki, että pienituloisuudella on jonkin verran vaikutusta sosiaalisiin suhteisiin. Esimerkiksi kauemmas ei voitu lähteä sukulaisiin tai juhliin taloudellisista syistä johtuen, koska ei ollut varaa matkustaa tai ostaa lahjaa. Yksi haastateltava koki, että pienituloisuudella ei ole ollut vaikutusta sosiaalisiin suhteisiin. Yksi haastateltava puolestaan koki pienituloisuuden heikentäneen sosiaalisia suhteita. Haastateltavat korostivat ystävien ja sukulaisten ymmärrystä siitä, että pienituloisuus tai velkaantuminen voi olla esteenä tapaamiselle. Pääosin pienituloisuus tai velkaantuminen ei vaikuttanut sosiaalisiin suhteisiin.

En mä oo huomannu ainakaan mitään negatiivista siinä, jotta niin, siinä on ollu paljo kumminki sellasia pienituloisiakin, jotka ihan täysin ymmärtää, jotta jos jossain kauempana on jonkun juhlat ja joudutahan sanomahan, että valitettavasti ei päästä tulemahan, nii ne ymmärtää ihan hyvin. (H4)

Ei mitenkään, mä oon siksvarte muuttanu tänne takasin. (H2)

Välillä mä nään ystäviäni vähemmän ku välillä mulla bensa loppuu, nii ei pääse käymään missään sitte sillai, mutta puhelimen välityksellä ollaan paljon tekemisis. Sattumoisin ystävätkin on sitte niin köyhiä, etteivät pääse täälläkää käymähän ja moni on autoton. Mutta ei oo ystävät mihinkää karonnu, että autetahan kukin toisiamme vuorotellen. (H1)

7.7 Talous ja rahankäyttö

Tässä osiossa kysyimme haastateltavilta tuloista, menoista, lainoista, veloista ja rahankäytöstä. Halusimme tietää paljonko perheet saavat tuloja tai erilaisia tukia kuu-kaudessa, mihin he käyttävät rahaa, onko heillä lainaa tai velkaa ja paljonko sitä suurin piirtein on ja mistä se on tullut sekä esimerkiksi sen mihin he haluaisivat käyttää rahaa jos sitä olisi heillä enemmän.

Tulot. Jokainen haastateltava koki, että tulonsa eivät ole riittävät. Moni asia pitää jättää väliin siitä syystä, että ei ole rahaa tarpeeksi. Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että rahaa ei jää säästöön. Neljästä haastattelusta tuli ilmi, että rahaa ei sen takia jää säästöön, kun perheen taloudelliset varat menevät arjen ja elämisen ylläpitoon. Yksi vastaajista viittasi rahan säästöön jäämisellä siihen, että, jos on ylimääräistä rahaa, se käytetään perheen virkistämiseen esimerkiksi elokuvissa tai ostoksilla käymiseen.

Säästöön ei jää. Se on niinku sellaanen, no toisinaan joudutahan vähä tinkimään. Kyllä ne näi niinku normaalisti, et jos ei mitään ylimäärästä oo niin riittää mut sit jos tulee joku isompi sähkölasku, vesilasku, niin sitte ollahan tiukilla. (H4)

No ei, ei jää, että kyllä ne menee kaikki niinku lapsille, ja sit jos jotain on niin mennään Ikeaan, tai me mennään elokuvaan tai mitä nyt vaan, tai sit ostetaan vaatteita tai totta kai heti, jos on vähä rahaa, niin kyllä sen saa menemään. (H2)

Vaatteista monestikki, että ei oo, tyttärelläki on monet kengät puhki eikä oo rahaa, paljon saarahan luojan kiitos vaatteita, mutta vanhimmalle ei taharo kelevata mikää. (H1)

Menot. Haastateltavien tulot menevät pääosin ruokaan, polttoaineeseen, vuokraan, tupakkaan, asuntolinaan, laskuihin, autoon, vakuutuksiin ja vaatteisiin. Per-

heet kuvasivat sitä, että esimerkiksi ruokaa ja vaatteita tarvitaan paljon, koska perheenjäseniä on suuri määrä. Yksi haastateltavista kertoikin, että kuun lopussa käyttörahaa on jäljellä enää vain kympejä.

Ruokaan, bensaan, ja tupakkaan. (H2)

No se menee tällä hetkellä niinku justihin tuota asuntolainaan ja sitte laskuihin ja ruokahan ja vaatteisiin. (H3)

No siitä kun maksaa vuokran ja sähkön ja auton veron tai vakuutuksen, siihen menee sellanen reilu tonni, sit ku kuudelle hengelle pitää ostaa koko ajan vaatetta sun muuta ja sitte ruokahankinnat ja mä ku käyn koulussa, nii siihen bensat sun muut, nii kyllä kuun loppupuoli on, ku ootellaan lapsilisiä, niin se viimeinen viikko ennen lapsilisiä sellanen, et kympeillä eletään. (H5)

Jokainen haastateltava kertoi, että isompi yllättävä rahanmeno vaikuttaa heikentävästi perheen taloudelliseen selviämiseen. Jokaisen perheen kohdalla se tarkoittaa sitä, että muista toimenpiteistä täytyy säästää ja perhe joutuu elämään todella pienellä rahamäärällä. Haastateltavista kolme kertoi yllättävän rahanmenon vaikuttavan myös seuraavan kuukauden toimeentuloon. Yksi haastateltavista kertoi, että joutuu joskus lainaamaan rahaa myös sukulaisilta.

Meillä hajos autosta jarrut kesäkuun alussa ja se meni sit ihan pipariks, et piti sit puolet vuokrasta jättää maksamatta, et sai korjattua auton, et pääs töihin. Ja nyt ku tuli tää asunnonvaihdos, nii meidän pitää sit kerralla maksaa avoimet vuokrat vanhasta pois, et saadaan se uus asunto. Onneks sit saatiin sukulaiselta lainattua sit sen rästin verran rahaa. Sit, ku se piti maksaa takasi, niin nyt sitte tää heinäkuun loppuaika eletään kympeillä. Se meno on tällästä, siis ei se meidän talous kestä mitään ihmeitä yllätyksiä. (H5)

Se laittaa rästiin sitte näitä pakollisia, kuukausittaisia. Elikkä nyt piti keväällä auto katsastaa, se oli pakko katsastaa, niin sieltä jäi sitte asunnosta vesilaskuja tai sähkölaskuja rästiin, koska siinä meni usiampi kuukausi, ku mä sain kaikki niinku maksettua. (H2)

Rahankäyttö. Haastateltavista kolme kertoi suunnittelevansa rahankäyttöä niin, että laskuihin olisi rahaa. Haastateltavista myös yksi kertoi suunnittelevansa rahankäyttöä pidemmälle ja laittavansa rahaa jo aiemmin sivuun esimerkiksi silloin, kun

tietää, että tulevaisuudessa olisi tehtävä jokin pakollinen hankinta. Haastateltavista yksi kertoi miettivänsä tulonlähde kerrallaan, minkä asian voi maksaa mistäkin rahasta.

No kyllä mä sillain laitan vähän päivämääriä laskuuhin, jotta tuo ja tuo maksetahan silloin ja silloin ja jos on niinku tiedossa, et ollaan mennossa jonnekin tai pitää lähtyä, niin yritän siinä kohtaa aina, jotta pik-kusen laittas sitä sivuhun, että sitä olis silloin sitte. Ja meillä sitte rahapäiville suunnitellaan jotaki, jos lasten kans mennään jonnekin tai ne tarvii jotain, niin sit silloin lähetään niille hakemahan sitä. (H4)

Katotaan pakolliset laskut ja sitte lopuille todetaan, että voidaanko tehdä yhtään mitään. Kyllä tiedän niinku tos vuosien varrella, et valitettavasti on ollu pakko tehdä sellasta vähä arpa-pakottamista, et tota osalle laskuista todettava, et nää menee ulosottoon ja ei maha mitään. (H5)

Haastateltavat kuvasivat kaikki itseään rahankäyttäjinä suunnitelmallisiksi. Rahankäyttöä tarkastellaan ja seurataan, mutta välillä voidaan käydä ulkona syömässä tai ostaa lapsille jotakin. Yksi haastateltavista kertoi, että heidän perheensä säästää muun muassa sillä, että tekee ruokia paljon itse ja kerää sieniä ja marjoja luonnosta. Säästöä saatiin myös leipomalla ja kaupan alennustuotteita ostamalla.

Oon kyllä laskelmoiva, lasken kyllä tarkkahan, mutta tuloo kyllä vähä niitä sellaasia lipsahduksia, varsinki siinä kohtaa ku näet lapsille jotaki et siinä on kivan näköstä, nii mä syön vaikka makaronia, et jos lapset tarttee. Et toisinaan tulee niitä tuhlarinkin ominaasuuksia. (H4)

Kyllä tuota kaikki mahdollinen räknätään, ja jos tulee joku ruokatarjous et on -50%, niin silloin pistetään pakkaneen täyteen ja syödään niitä silloin, ku on hiljasempi hetki. Syksyllä kerätään sieniä ja marjoja pakkaseen. Leivotaan ite, me tehään aika paljon ite, et me melko vähän käytetään einesruokia. (H5)

Kyl mulla ainaki niinku on sitä, että kyllä se pitää hyvin tarkasti laskea, et sit saat sen kuukauden niinku riittämään. (H3)

Haastateltavista jokainen kertoi, että jos rahaa olisi enemmän, käyttäisivät he sitä esimerkiksi lasten tarpeisiin. Rahaa käytettäisiin muun muassa vaatteisiin, turvallisempaan autoon, harrastuksiin, reissaamiseen, sisustamiseen sekä yhdessä tekemiseen.

Ehkä tulis sit enemmän vietyä lapsia jonnekin reissuun tai niitten kans vietettyä oikee sellasta laatuaikaa, vaikka onhan se joka ilta sitä laatuaikaa, mut neki aina kyllästyy siihen, ku aina ollaha kotona ja et miksei me voida mennä minnekään kuuluu lasten suusta. (H4)

Sisustamiseen, lapsiin ja vaatteisiin, parturis käymiseen, suomes matkustamiseen, yhdes tekemiseen, harrastuksiin, turvallisempaan autoon ja säästäisin jos olis. (H1)

No kyl mä luulen, et sillä sitten varmaan ensiksi ajateltaisiin lasten tarpeet sillai, että justii niinku vaatteisiin ja sit niitä jotaki niitä tällasia pienempiä juttuja mitä tarvihtee. Sitten tota niin ehkä sit varmaan kuitenkin siihen kotona olemiseen tai siihen, että mitä siellä kotona tarvitaan eniten. Sitte vois niinku aatella, että tehtäis jotain retkiä johonkin tai jos ois niinku rahaa, nii sellasta yhteistä tekemistä. (H3)

Lainat ja velkaantuminen. Haastateltavat olivat ottaneet lainaa asuntoa, autoa tai opintoja varten. Yhdellä haastateltavista ei ollut lainaa. Yksi lainaa ottaneista haastateltavista pystyi tällä hetkellä lyhentämään lainaa säännöllisesti. Lainoja oli myös mennyt ulosottoon yhdellä haastateltavista.

Joo, asuntolaina ja autolaina, sitä on noin kymmenen ja viidenkymmentuhannen välillä. *Paljonko maksatte sitä kuukaudessa?* Se vissiin on nyt jotain seitsemänsataa euroa. (H3)

Mulla on opintolaina ja mitähän niitä ny oli kolkyttuhatta vähä reilu. (H4)
Paljonko maksatte sitä kuukaudessa? En tällä hetkellä yhtään. (H4)

Suoraa lainaa ei enää oo, että ne on siellä ulosotossa. (H5)

Haastateltavista neljällä oli jonkinlaista velkaa, joka oli muodostunut esimerkiksi maksamattomista laskuista tai lainanlyhennyksistä. Jokaisella neljällä velka oli mennyt ulosottoon. Jokaisella neljästä velallisesta velkaa oli kertynyt kymmeniä tuhansia, yhdellä jopa satojatuhansia. Haastateltavista kaksi kertoo olleensa myös velkajärjestelyssä. Haastateltavista kaksi ei tiennyt tämänhetkistä velan määrää.

Ku mä pääsin velkajärjestelmään niin mulla oli abouttia kaheksankytäkstuhatta velkaa. (H1)

Luottokorttivelkoja ei oo, mutta muuten sitte kaikkia muita ja, kun on laskuja jääny maksamatta joskus aikanaan, niin niitä on kertyny ja kertyny. Niitä on kymmeniä tuhansia sitä velekkaa. Velkaneuvojan palveluita on hyödynnetty ja meille on velkajärjestely myönnetty. (H4)

Mä en tiedä tämän päivän saldoa, mä lakkasin pari vuotta sitte aukomasta niitä kuoria. Siellä on joku päälle kolmesataatuhatta, koska ei se pienene siellä, korkoo kasvaa. Mä jossakin vaiheessa tein itteni kanssa sopimuksen, et tuota se on velkojien päänsärky mieltä paljon sitä velkaa on jälellä, ei mun kannata sitä murehtia. En mä työtä tekemällä pysty sitä ikinä maksamaan. (H5)

Haastateltavilla jokaisella oli erilainen näkemys siitä, mikä on mahdollisesti johtanut pienituloisuuteen ja/tai velkaantumiseen. Tällaisia näkemyksiä olivat esimerkiksi vähäinen koulutus, nuorena tehdyt väärät valinnat ja masennus sekä ero. Yksi haastateltavista kertoi oman tilanteensa johtuvan Suomen lainsäädännöstä.

Se jottei oo tullu käytyä kunnolla niitä kouluja. Ollaan pienellä palkalla. Paljon olis asioita nuoruudessa, joita tekisin toisin. On menty polvia myöden ojasta allikkohon, on yritetty nousta sieltä. (H4)

Suomen epäonnistunut konkurssilainsäädäntö, siinä ei oo kerta kaikkiaan niinku mitään järkeä. (H5)

Masennus ja ero aviomiehestä. (H1)

7.8 Vanhemmuus

Vanhemmuutta käsitelimme roolikartan avulla. Osa-alueita roolikartassa ovat ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja, huoltaja, rakkauden antaja ja elämänopettaja. Jokainen haastateltava löysi vanhemmuuden osa-alueista kohtia, jotka toteutuvat heidän perheessään. Keskeiseen rooliin nousivat rakkauteen, hellyyteen ja ihmissuhdetaitoihin liittyvät asiat. Haastateltavat toivat ilmi, että heidän perheissään keskustellaan ja kuunnellaan paljon. Myös arkisten asioiden opettamista pidettiin tärkeänä ja se toteutui näissä perheissä.

Kyllä nää aikalailta varmasti kaikki sillai, jokaisen kohdalla vähä erilaalla kuitenkin. Pienten kans opetella niitä ja miksei niinku tietenki isommatkin, niitä kotitöiden tekemistä, niitä arkisia elämänsasioita yrittää opettaa.

Hellyyttä ja lohtua saa jokainen ja suojellaan ja hyväksytään sellaisena kuin kukin on ja kaikki yritetään huomata. Ruokaa ja vaatteita yritetään kattoa jokaisen tarpeen mukaan. (H4)

Rakkaudenantaja täydellisesti toteutuu. Ollaan tosi läheinen perhe. Elämänopettaja, mä pystyn aika monta asiaa näyttämään että pohjaltaki noustaan, mulla on paljo annettavaa ja näytettävää. Ihmissuhdeosaaminen on myös meillä vahvaa, meillä pyydetään anteeksi, mä kuuntelen ja haluan keskustella. Rajojen asettaja on meillä alempana, että siinä mulla on vääntöä ja justiin sopimusten noudattamista ei aina tapahdu. (H1)

No elämänopettaja, siis kyllähän niinku mä ainaki niinku opetan niinku lapsia elämään, sillai, että ne niinku osaa niinku tehdä ne kotityöt. Sitte ihmissuhdeasioissa, mä yritän niinku antaa sellasta oppia, että mä en niinku puutu, mutta mä voin antaa neuvoja ja kuunnella ja niinku kyseenalaistaa. Et sillai ja sit justiin jotain oikean ja väärän opettaja, totta kai, jos joku tekee jotain väärin, niin siitä puhutaan. (H2)

Pienituloisuuden tai velkaantumisen nähtiin vaikuttavan vanhemmuuden osa-alueisiin siinä, että lapsille ei voitu ostaa kaikkia hänen haluamiaan tai tarvitsemiaan vaatteita tai esineitä. Tällaiset tilanteet yhdistettiin roolikartassa huoltajana olemisen alla olevaan vaatettajan ja virikkeiden tarjoajan rooliin. Se, että lapsille ei voi tarjota kaikkea hänen tarvitsemaansa, aiheutti vanhemmille muun muassa kurjaa oloa. Kahdesta vastauksesta ilmenee se, että vanhemmuuden roolikartassa on kohtia, joihin ei vaikuta, onko henkilö pienituloinen vai ei. Erityisesti rakkauden antaminen ja puhtaudesta huolehtiminen koettiin taloudellisesta tilanteesta riippumattomina asioina.

Diakonian järjestämäs ruokailus käydään tiistaisin, sielä on ilmaanen ruokailu. Rakkautta ei saa rahalla eikä näitä elämänohjeita, että sillälla rahalla ei niinkää näitä voi ostaa. (H1)

Ei, ei, sehän on ihmisestä kiinni. Täs on niinku tälläsiä asioita, jotka ei niinku vaikuta siihen ooksä pienitulonen vai suuritulonen, ei millään lailla. Periaatteessa kyllä niinku ei se niinku joku puhtaudesta huolehtija, ei sillä oo väliä tienaanko mä tuhat euroa vai viistoista euroa, että mun mielestä se on ihan sama. (H2)

Pienituloisuus tai velkaantuminen aiheutti haastateltaville vihan, ärsytyksen, huonommuuden ja häpeän tunteita. Vanhemmat kokivat inhottavana sen, että he joutuivat useimmiten sanomaan ei lasten toiveille. Yksi haastateltava koki väsyttävänä ja murhetta aiheuttavana sen, että joutuu lainata rahaa muilta.

Kyllähän se välillä pistää vihaksi ja ärsyttää, ku ei oo rahaa ja rahaakin jos on, niin on tosi tiukalla. (H4)

Tunnen huonommuutta monesti ja häpeää. Justihin vähä niinku yritän, ettei kovin moni tulisi eres kylähän, lapsillekki sanon, että ei ny viittis kaikkia kavereita aina tuoda. Väsyttää tää tilanne ja ainaanen murehtiminen ja se mistä uskaltaas seuraavaksi lainata rahaa. (H1)

Hirveen usein joutuu sanoo et ei nyt onnistu. Se on se yheksän kymmenestä joutuu sanomaan että ei nyt käy. Se on kieltämättä sitte aika ikävä rooli. (H5)

8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän luvun tarkoituksena on peilata tutkimustuloksista saatua tietoa tekemiimme johtopäätöksiin. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää sitä, mitä on pienituloisuus ja velkaantuminen pikkulapsiperheiden arjessa ja vanhemmuudessa vanhempien kokemana. Tutkimuksen toteutimme teemahaastatteluna ja haastattelussa käytimme kokoamaamme teemahaastattelurunkoa. Haastattelumme keskiössä olivat vanhempien kokemukset. Käymme tulokset läpi teemoittain ja teemme niistä johtopäätöksiä. Teemojamme ovat haastateltavien asuminen, arki, vapaa-aika, terveys, sosiaaliset suhteet, taloudellinen toimeentulo ja vanhemmuus.

Asuminen. Haastatteluista kävi ilmi, että asumiseen haastateltavat olivat pääosin tyytyväisiä. Tyytyväisyyteen vaikutti erityisesti asunnon koko, sijainti ja asumismuoto. Tyytyväisyydestä huolimatta haastateltavat kuitenkin haaveilivat isommasta asunnosta tai kokonaan omistusasunnosta. Kulta (25.6.2011) kirjoittaa Taloussanomien artikkelissaan joka kolmannen lapsiperheen asuvan ahtaasti. Artikkelin mukaan kovien neliöhintojen vuoksi lapsiperheet voivat joutua tyytymään pienempään asuntoon, mitä tarvitsisivat. Artikkelissa Esa Iivonen kommentoi ahtaiden asumismuotojen voivan vaikuttaa esimerkiksi lasten kaverisuhteisiin, sillä jos lapsella ei ole omaa huonetta, hän ei välttämättä halua kutsua kylään ystäviä yksityisyyden puuttumisen vuoksi.

Tämän pohjalta voimmekin päätellä, että vaikka lapsiperheiden asumisen tilantarve olisikin suuri, ei kaikilla perheillä ole siihen mahdollisuutta. Haastattelemamme perheiden vanhemmat toivat esille ahtauden, mutta silti he pystyivät ilmaisemaan tyytyväisyytensä asumiseen. Voisimme kuvitella, että vaikka pienituloisuuden tai velkaantumisen vuoksi olisi hankittava pieni asunto, voi sen hyvä sijainti tai edullinen hinta sen sijaan olla mukavuutta ja tyytyväisyyttä aiheuttava tekijä. Yksi haastateltava kertoi sanovansa joskus lapsille, etteivät kutsuisi aina kavereita kylään, koska kotona on liikaista tai kotiin ollaan muuten tyytymättömiä. Tästä voimmekin päätellä, että myös vanhemmat voivat kokea häpeän tunteita omasta asunnostaan, jonka johdosta esimerkiksi juuri ystäviä ei kehtaa pyytää kylään.

Arki. Haastateltavat kuvasivat arkeaan työn, opiskelujen, lasten koulunkäynnin, päivähoiton, harrastamisen ja arjen rutiinien kokonaisuudeksi. Osa haastateltavista

liitti arkeen kiireellisyyden ja suuret perheensisäiset muutokset verrattuna loma-aikaan. Toimme työmme teoreettisessa viitekehyksessä esille Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 15, 146, 149) teoksesta esille noussutta tietoa siitä, että lapsiperheet todella kokevat arkensa kiireelliseksi ja paljon rutiineja sisältäväksi perhe-elämäksi. Arjen teemaa käsitellessä myös meidän tutkimuksemme osallistuneet haastateltavat nostivat rutiinien merkityksen keskeiseen asemaan. Töissä, koulussa sekä päivähoitossa käynnin lisäksi, myös kauppareissut, ulkoilu ja perheen yhteinen aika on arjessa usein toistuvia asioita eli rutiineita.

Pienituloisuuden tai velkaantumisen haastateltavat kokivat vaikuttavan arkeen monella eri tavalla. Yksi haastatelluista kuvasi pienituloisuuden vaikutuksia todella konkreettisesti. Pienituloisuus on näkynyt muun muassa pesuaineiden, vaatteiden ja hygieniatarvikkeiden hankkimisessa. Toinen haastateltava taas liitti pienituloisuuden haitaksi sen, että lapsille ei ole antaa rahaa. Se, mitä lapselle tarjotaan, on rahan sijasta vanhemman oma aika. Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 15, 146, 149) pohtii arkea lapsen näkökulmasta ja hän tuo esille sen, että lapselle on ihanteellista yhteinen aika vanhemman kanssa. Lapsi nauttii lapsen ja vanhemman välisestä yhdessäolosta ja siitä, että yhteinen aika on kiireetöntä ja lapsi tulee kuulluksi. Tästä voimmekin päätellä, että vaikka perheen huono taloudellinen tilanne näkyisi arjessa konkreettisin tavoin, ei se välttämättä ole suoraan yhteydessä vanhemman ja lapsen välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Pienituloisen tai köyhän perheen lapsi voi olla todella onnellinen siitä, että saa viettää aikaansa läsnä olevan vanhemman kanssa eikä sillä ole aina tekemistä varakkuuden kanssa. Voisimme kuvitella, että lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen kannalta juuri yhteinen aika oman vanhemman kanssa merkitsee lapselle enemmän kuin raha.

Vapaa-aika. Perheiden harrastamisessa ja vapaa-ajanvietossa oli paljon vaihtelevuutta. Osassa perheistä jokaisella perheenjäsenellä oli jokin kodin ulkopuolinen harrastus, kun taas osa haastateltavista kertoi, ettei heidän perheessään käydä harrastuksissa taloudellisen tilanteen vuoksi ollenkaan. Toisaalta kotona tehtäviä töitä voitiin pitää yhtälailla harrastuksena. Yleisesti katsottuna pienituloisuus tai velkaantuminen näkyi harrastamisessa siten, että perheenjäsenet eivät voineet harrastaa niin paljon, kuin olisivat halunneet. Koemme, että harrastukset ovat tärkeitä esimerkiksi lasten sosiaalisten suhteiden kehittymisen kannalta. Tutkimuksen perusteella

voimme todeta, että köyhyydestä johtuen lapset voivat jäädä useista sellaisista harrastuksista paitsi, johon haluaisivat osallistua tai jotka olisivat heidän kehityksen kannalta merkityksellisiä.

Haastateltavat kokivat, että taloudellisella tilanteella oli vaikutusta myös muuhun vapaa-ajanviettoon, kuten perheen yhteisiin reissuihin tai yhteiseen mukavaan tekemiseen. Perheet viettivät vapaa-aikaa enimmäkseen kotona, koska he kokivat, että heillä ei ollut varaa lähteä koko perheen voimin minnekään. Mukavaa yhdessäoloa saatiin elokuvaa katsomalla, kotona olemalla ja joskus ostoksilla käydessä. Haastatteluihin peilaten vaikuttaa siltä, että vaikka perheet eivät voineet esimerkiksi käydä lomareissuilla huonon taloudellisen tilanteen vuoksi, pystyivät he silti elämään sen asian kanssa. Haastatteluista ilmeni se, että vapaa-ajan tai harrastamisen puutteellisuuteen oli osattu käyttää luovuutta. Perheissä osattiin tehdä paljon asioita itse, ja sitä taitoa osattiin myös hyödyntää. Haastatteluista selvisi myös se, että perheet osasivat myös löytää sellaisia harrastuksia, jotka eivät vaadi suurta taloudellista panostusta. Heillä oli kyky löytää siihen ratkaisu ilmaisista harrastuksista tai kotona tehtävistä harrasteista.

Kuten teoreettisessa viitekehyksessämme mainitsimme, Ijäksen (2009, 56) mukaan pikkulapsiperheiden vanhempien tulisi saada joustavampia työaikoja ruuhkavuosiin. Näin voitaisiin ennaltaehkäistä monia perheiden ja lasten ongelmia. Mielestämme tällaisella uudistuksella voitaisiin saada myös perheelle enemmän yhteistä vapaa-aikaa. Toisaalta haastateltavamme eivät pitäneet juuri työtä vapaa-aikaa heikentävänä tekijänä, vaan enemmänkin siihen vaikutti perheen taloudellinen tilanne.

Terveys. Haastateltavat kokivat oman jaksamisensa vaihtelevasti hyvänä tai kohdalaisena. Suurin osa haastateltavista koki olonsa pääosin hyväksi. Työllä koettiin olevan myönteistä vaikutusta jaksamiseen, vaikka työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen toikin vanhemmille jossain määrin haastetta. Vanhemman oma sairaus koettiin hyvinvointia heikentävänä tekijänä.

Haastateltavat kokivat terveyden ylläpidon pääosin mahdolliseksi. Haastatteluista selvisi se, että vanhemmat pystyivät pitämään omasta sekä perheensä terveydestä pääsääntöisesti huolta. Perheenjäsenet pystyivät liikkumaan ja hankkimaan mahdolliset lääkkeet sairastuessaan. Ainoastaan terveellisen ruoan hankinta koettiin

haastavana taloudellisesta tilanteesta johtuen. Haastateltavat pitivät ruoan hintaa kalliina ja vastauksista ilmeni, että perheiden oli usein turvaututtava valmisruokiin, koska niitä sai heidän kokemuksiansa mukaan edullisemmin. Tähän asiaan liittyy vahvasti myös jo yksi aiemmin esittelemämme tutkimus. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirjassa (2014, 24, 27) kerrotaan, että perheissä, joissa on matala varallisuus, käyttävät lapset enemmän sokeripitoisia ruokia ja juomia. Näyttäisi siis siltä, että pienituloisuus tai velkaantuminen altistaa perheitä syömään huonommin.

Haastattelusta saadun materiaalin avulla voimme todeta, että terveyden ylläpitämisen mahdollisuus on ollut yleisesti katsottuna hyvä. Ihalaisen ja Kettusen (2011, 28) mukaan sosiaaliturvan tavoitteena onkin taata suomalaisille terveellinen työ- ja elinympäristö, hyvä terveys ja toimintakyky sekä riittävä toimeentulo, palvelut ja sosiaalinen turvallisuus eri elämäntilanteissa. Voimme siis todeta, että haastateltavien mielestä sosiaaliturvan tuottaminen on onnistunut terveyden ylläpitämisen kannalta melko hyvin.

Sosiaaliset suhteet. Pienituloisuuden tai velkaantumisen vaikutukset sosiaalisiin suhteisiin koettiin varsin vaihtelevasti. Suurin osa haastateltavista kertoi, että taloudellinen tilanne on vaikuttanut jollain tapaa sosiaalisiin suhteisiin. Kauempana asuvia sukulaisia ei voitu nähdä niin usein kuin olisi haluttu ja myös juhlia oli jätettävä väliin, koska matkustamiseen tai lahjaan olisi mennyt huomattava summa rahaa. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että pienituloisuus tai velkaantuminen on selvästi heikentänyt sosiaalisia suhteita. Hän kuvasi sitä, että ystävät ja sukulaiset ovat kadonneet ympäriltä taloudellisten ongelmien ilmaantumisen myötä. Yhdestä haastattelusta ilmeni, että pienituloisuus tai velkaantuminen ei ole millään tapaa vaikuttanut sosiaalisiin suhteisiin.

Näyttäisi siltä, että pienituloisuudella tai velkaantumisella on ollut toisille enemmän ja toisille vähemmän vaikutusta. Pohdimme sitä, että samat elämäntilanteet yhdistävät yksittäisiä ihmisiä sekä perheitä toisiinsa. Yksi haastateltava toikin ilmi, että ympärillä on myös muitakin, jotka ovat heikossa taloudellisessa tilanteessa ja heidän välillään vallitsee ymmärtävyys sekä toista autetaan puolin ja toisin. Se, että ihmiset ovat samassa tilanteissa, voi olla suurikin yhdistävä tekijä. Toisaalta se ei mielestämme anna syytä välinpitämättömyyteen tai etäännyntymiseen, jos yhteistä tilannetta ei ole, sillä jokaisen olisi osattava asettua myös toisen ihmisen asemaan.

Järvisen ym. (2012, 112–118) mukaan ihmisten arjessa keskeisessä roolissa ajanhallinnan taidon lisäksi ovat myös sosiaaliset suhteet. Jos arki ei ole sujuvaa, se asettaa ihmisen hyvinvoinnin vaakalaudalle. Olemme samaa mieltä siitä, että sosiaaliset suhteet ovat ihmiselle todella tärkeitä. Uskomme siihen, että useimmat ihmiset haluavat tuntea kuuluvansa johonkin ja että jokainen tarvitsee ystävän, oli se sitten perheenjäsen, sukulainen, kaveri tai tuttu.

Taloudellinen toimeentulo. Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että heidän tuloonsa eivät ole riittävät ja siitä, että rahaa ei jää säästöön. Suurin osa toi esille sen, että arki ja eläminen kuluttavat kaikki rahat, ja sen vuoksi on mahdotonta säästää. Yksi vastaajista kertoi, että arjen pyöryksestä ylimääräiseksi jäävät rahat käytetään perheen virkistämiseen esimerkiksi elokuvissa tai ostoksilla käymällä, ja siksi rahaa ei jää säästöön. Pääosin perheen tulot kuluvat ruokaan, polttoaineeseen, vuokraan, tupakkaan, asuntolainaan, laskuihin, vakuutuksiin ja vaatteisiin.

Jokainen haastateltava kertoi, että yllättävä isompi rahanmeno haastaa perheen taloudellisen tilanteen. Isolan ym. (2015, 71, 77–78, 81) aiemmin tehdystä tutkimuksesta nouseekin esille juuri se, että pienituloiselle yllättävä isompi rahanmeno voi olla haasteellinen asia ja sillä on näkyvät vaikutukset moneen asiaan. Haastateltavista kolme suunnitteli rahankäyttöään niin, että laskut saadaan maksettua. Yksi haastateltava kertoi, että suunnittelee rahankäyttöä myös pidemmällä aikavälillä. Vain yksi haastateltava kuvasi rahankäytön suunnitelmallisuutta hyvin tarkasti, joka piti sisällään sen, että jokainen maksettava asia mietittiin tarkasti. Kaikki haastateltavat kuvasivat itseään rahankäyttäjänä suunnitelmalliseksi. Tämä on mielestämme hyvin mielenkiintoinen seikka, sillä Isola ym. (2015, 71, 77–78, 81) tuovat esille sen, että jos henkilön toimeentulo muodostuu eri etuuksista, on hänen hankala suunnitella elämänsä kovin pitkälle, sillä hakuprosessit ja päätökset voivat viedä kauan aikaa. Haastateltavamme toivat kyllä esille sen, että muun muassa toimeentulotuen hakeminen on työlästä siihen verraten, kuinka paljon ja kuinka usein tukea myönnetään. Tästä huolimatta he kertoivat, että suunnitelmallisuus on osa arkea.

Yksi haastateltavista kuvasi, että rahat ovat käytännössä aina loppu. Hän toi myös esille tietävänsä, että vaikka tulot olisivat paljon suuremmat, rahat olisivat silti aina lopussa. Teoreettisessa viitekehyksessämme toimmekin jo ilmi, että kulutus on vuo-

den 1960 jälkeen kuusinkertaistunut ja sen vuoksi pohdimmekin kuluttamista pienituloisissa perheissä. (Assadourian 2010, 29–33). Haastateltavat toivat useasti esille ostoksilla käymisen, johon he viittasivat sillä, että monenlaista tavaraa ja vaatetta olisi kiva ostaa, mutta siihen ei ole varaa. Tämä viestii mahdollisesti siitä, että yhteiskunnassamme tavarat ja esineet ovat merkittävässä asemassa, sillä niiden avulla voidaan määritellä eri paikkoja vertaissuhteissa. Merkittävää oli tämän haastateltavan ajatus siitä, että jos rahaa olisi enemmän käytettävissä, se mahdollisesti kulutettaisiin, sen sijaan, että raha menisi säästöön tai lainan/velkojen lyhentämiseen. Yleisesti ottaen haastateltavat kertoivat, että jos rahaa olisi käytettävissä enemmän, jokainen haastateltava käyttäisi sitä lasten tarpeisiin. Rahaa käytettäisiin vaatteisiin, turvallisempaan autoon, harrastamiseen, reissuihin, sisustukseen sekä yhteiseen mukavaan tekemiseen. Pajusen (2005) mukaan elinolot pienituloisissa lapsiperheissä ovatkin muuttuneet parempaan suuntaan, mutta yhteiskunnan muuttuessa ovat muuttuneet myös kohtuullista elintasoja koskevat kannat. Tämä kävikin myös haastatteluistamme ilmi, sillä haastateltavat kertoivat lasten haluavan kasvaessaan vaan enemmän ja enemmän uusia tavaroita ja merkkivaatteita.

Lainoista ja veloista haastateltaessa ilmeni, että vain yhdellä haastateltavalla ei ollut lainaa. Muilla lainaa oli otettu asuntoa, autoa tai opintoja varten. Kahdella haastateltavalla lainoja oli ulosotossa. Vain yksi haastateltavista pystyi tällä hetkellä maksamaan lainaa pois. Neljällä haastateltavalla oli jonkinlaista velkaa, joka oli muodostunut esimerkiksi maksamattomista laskuista tai lainanlyhennyksistä. Jokaisella heistä velka oli mennyt ulosottoon. Velkoja haastateltavilla oli kymmenistä tuhansista satoihin tuhansiin. Näyttäisi siis vahvasti siltä, että lainat ja velat aiheuttavat merkittäviä ongelmia. Se, että lainoja ei saa maksetuksi, näyttäisi aiheuttavan pitkänkin kierteen, jolla on monenlaisia vaikutuksia. Uskomme siihen, että varhainen puuttuminen ennaltaehkäisee monia ongelmatilanteita. Jos lainan- tai velanmaksussa ilmenee ongelmia ja siihen onnistutaan saamaan välitöntä apua, se voi auttaa ja katkaista alkavan epäonnen.

Kaksi haastateltavista kertoi olleensa velkajärjestelyssä. Rantalan ja Tarkkalan (2009, 10–11) mukaan velan takaisinmaksuvaikeuksia ja velkaantumista voivat aiheuttaa monet erilaiset tilanteet, joita ovat esimerkiksi ero, sairastuminen tai työttömyys. Heidän mukaansa 1990-luvun laman jälkeen useiden velkaongelmien takana

oli yritystoiminnan loppuminen. Heidän mukaan velkaantuminen voi syntyä myös esimerkiksi huolimattomuudesta tai huonosta taloudenhoitokyvystä. Haastateltavat toivatkin esille erilaisia syitä, miksi velkaa on tullut niin, että he ovat tarvinneet velkajärjestelyä. Haastateltavat kertoivat, että velkajärjestelyyn lähtemisessä oli suuri kynnys ja siihen tarvittiinkin usein sukulaisen tai ystävän patistusta. Tästä voidaankin päätellä, että tukiverkoston olemassaolo voi olla joissakin elämänvaiheissa hyvinkin merkittävä. Joskus voi auttaa, että asioita peilataan ulkopuolisen silmin. Ihminen, joka on huolien piirittämänä, ei välttämättä näe sitä, mikä olisi itselle parhaaksi.

Haastateltavien lainoja ja velkoja voisi pitää syyllisenä siihen, että he ovat tällä hetkellä pienituloisia tai velkaantuneita. Kuitenkin haastateltavat itse kokivat tämänhetkisen tilanteensa johtuvan siitä, että ovat kouluttautuneet vain vähän tai tehneet nuorena väärin valintoja, kuten oman yrityksen perustaminen. Myös masennus ja ero liitettiin pienituloisuuden tai velkaantumisen syyksi. Yksi koki Suomen lainsäädännön olevan syyllinen taloudelliselle tilanteelleen, koska se on vaikuttanut oman yrityksen ajautumisen konkurssiin. Mielestämme se, että on kouluttautunut vain vähän tai ei ollenkaan on järkeenkäyvä syy pienituloisuudelle. Myös Rosell (6/2014, 10) tuo esille sen, että työttömyys, matalat palkat ja osa-aikatyö ovat yksiä yleisimpiä syitä, joiden takia kotitaloudet tarvitsevat taloudellista tukea. Voimme yhtyä juuri siihen, että kouluttautumattomuus altistaa työttömyydelle, matalalle palkalle tai päätökselle.

Vanhemmuus. Vanhemmuuden roolikartan avulla vanhemmuudesta nousi keskeisiä ja vanhempien tärkeäksi kokemia asioita. Jokainen haastateltava puhui perheenjäsenten keskinäisestä rakkaudesta, hellyydestä, keskustelutilanteista sekä kuuntelemisesta. Tutkimuksemme kannalta merkittävää oli se, että haastateltavat löysivät roolikartasta sellaisen kohdan, johon ei vaikuta pienituloisuus tai velkaantuminen. Tämä kohta on rakkauden antaja. Se, että rakkautta ja hellyyttä voitiin jakaa taloudellisesta tilanteesta huolimatta niin paljon kuin haluttiin, koettiin tärkeänä. Vanhemmat kokivat, että heidän perheissään lapsille voitiin antaa rahan sijasta aikaa ja rakkautta. Elämänohjeiden antamista ja lapsen kuuntelemista sekä tukemista pidettiin tärkeänä. Nämä ovat mielestämme todella tärkeitä ja merkityksellisiä asioita vanhemmuudessa. Paljon rakkautta ja vanhemman aikaa saavilla lapsilla on mielestämme hyvät edellytykset kehittyä ja kasvaa täysivaltaisiksi aikuisiksi.

Pienituloisuus tai velkaantuminen vaikutti vanhemmuuteen myös kielteisellä tavalla. Ikävää oloa vanhemmille toi se, että lapsille ei voinut tarjota kaikkea heidän halua- maansa. Erityisesti se, että lapsille ei ollut antaa rahaa, aiheutti vanhemmassa kur- jaa oloa. Yksi haastateltavista koki myös häpeää ja huonommuutta taloudellisen ti- lanteensa vuoksi. Keskustelufoorumeilta löytyy vanhempien kirjoituksia, joissa van- hemmat kertovat ahdistuksesta ja surusta, joka aiheutuu siitä, kun lapsia ei voida viedä reissuihin tai heille ei voida ostaa uusimpia vaatteita. [Köyhät lapsiperheet - lasten kokemukset]. Haastatteluiden perusteella voidaan siis todeta, että vaikka vanhemmat kokivat, että heidän perheissään voitiin rahan sijasta antaa paljon aikaa ja rakkautta, se ei silti tunnu kuitenkaan riittävältä. Haastateltavat kokivat tärkeänä, että lapsille voitaisiin antaa ajan lisäksi myös käyttörahaa ja heille voitaisiin ostaa heidän haluamiansa tavaroita tai vaatteita.

Teoriaosuudessamme toimmekin esille ajatusta siitä, että tekeekö raha ihmiset on- nelliseksi. Tutkimusten mukaan rahalla ei ole ollut yhteyttä niinkään onnellisuuteen, vaan enemmänkin se lievittää stressiä (Nars 2006, 130–136). Haastateltavamme eivät puhuneet heikentyneistä onnellisuuden kokemuksista, mutta häpeä, huonom- muus ja kurja olo yhdistyivät heikkoon taloudelliseen tilanteeseen. Tosiasia on, että taloudellisella tilanteella on vaikutusta kohonneeseen huono-osaisuuden riskiin, ku- ten syrjäytymiseen. Haastatteluista voimme myös päätellä taloudellisella tilanteella on jonkinlaista vaikutusta yksilön onnellisuuteen, uskomme, että juurikin häpeä, huonommuus ja kurja olo voivat vähentää ihmisten onnellisuuden kokemuksia.

Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa (Taulukko 2) on yhteenvetona esitetty tut- kimusosuutemme keskeisimmät johtopäätökset työssä esiintyvien teemojen mukai- sesti jaoteltuna. Taulukossa käymme läpi vanhempien myönteisiä sekä kielteisiä kokemuksia pienituloisuudesta ja velkaantumisesta pikkulapsiperheiden arjessa ja vanhemmuudessa.

Taulukko 2. Yhteenvetotaulukko tuloksista.

TEEMA	Myönteisiä kokemuksia	Kielteisiä kokemuksia
Asuminen	Tyytyväisyys asuntoon ja sijaintiin	Ahtaus, asumisen kalleus, tyytymättömyys asuntoon, jopa häpeä
Arki	Rahan sijasta ajan antaminen lapsille, rutiinit tärkeitä perheen arjessa, työn saaminen helpottanut arkea	Hankinnat ovat minimissä, käyttörahan ja lapsille annettavan rahan vähyys, kiireellisyys
Terveys	Perusterveydenhuolto kunnossa, arkiliikunnan mahdollisuudet hyvät, rahat riittävät pakollisiin lääkekuluihin	Ravinnon yksipuolisuus, sairaudet, väsymyksen tunne
Sosiaaliset suhteet	Vähävaraisuus yhdistää sosiaalisesti ja lisää auttamishalua, ymmärrys vähävaraisuutta kohtaan lisääntynyt	Tukiverkosto pienentynyt, sukulaisten ja ystävien tapaamisen mahdollisuudet vähentyneet
Vapaa-aika	Kotona hyvät harrastusmahdollisuudet, yhteistä aikaa perheen kesken kotona päivittäin	Ei mahdollisuutta ohjattuun harrastukseen, eikä matkustamiseen siinä määrin kuin toivoisi
Taloudellinen toimeentulo	Ylimääräistä rahaa voidaan käyttää perheen hyvinvointiin esim. elokuvaan	Yllättävä meno sekoittaa talouden, eläminen on kallista, rahaa ei jää säästöön, tuen hakeminen työstä, ulosoton uhka
Vanhemmuus	Rakkaus, hellyys, kuuntelu	Riittämättömyys, häpeä, huonommuus

Kuten myös taulukosta voidaan nähdä, haastateltavat löysivät jokaisesta teemasta pienituloisuuden tai velkaantumisen myönteisiä sekä kielteisiä vaikutuksia.

Myönteisenä asiana koettiin tyytyväisyys asuntoon ja sen sijaintiin. Tyytyväisyyttä tuotti myös se, että lapsille annetaan rahan sijasta yhteistä aikaa. Myönteisenä nähtiin arjen rutiinit ja työn saaminen. Myös perusterveydenhuoltoon oltiin tyytyväisiä. Sen lisäksi arkiliikunnan harrastaminen koettiin tärkeäksi ja mahdolliseksi. Myönteistä näiden lisäksi oli esimerkiksi se, että rahat riittävät pakollisiin lääkekuuluihin. Vähävaraisuus koettiin myönteisenä myös siinä suhteessa, että se yhdistää ihmisiä sosiaalisesti sekä lisää auttamishalua. Myös ymmärrys vähävaraisuutta kohtaan koettiin lisääntyneen. Myönteisenä koettiin myös se, että kotoa löydettiin hyviä harrastusmahdollisuuksia, eikä niiden tarvitse välttämättä olla kodin ulkopuolella. Rakkaus, hellyys ja kuuntelu koettiin tärkeänä ja myönteisenä asiana perheissä.

Kielteisenä koettiin asumisen kalleus ja ahtaus sekä yleinen tyytymättömyys asuntoon. Näistä johtuen perheet saattoivat kokea myös häpeää. Arkeen pienituloisuuden koettiin vaikuttavan siinä, että kaikki hankinnat ovat minimissä, eikä lapsille voitu antaa juurikaan käyttörahaa. Kiireellisyys koettiin arjessa kielteisenä. Ravinto koettiin yksipuoliseksi, koska perheillä ei ole varaa ostaa monipuolista ruokaa. Myös sairaudet ja väsymyksen tunne koettiin terveyttä heikentävinä asioina. Vaikka vähävaraisuuden koettiin yhdistävän sosiaalisesti, tuli haastatteluista myös ilmi se, että joissain tapauksissa tukiverkosto oli pienentynyt pienituloisuuden tai velkaantumisen vuoksi. Myös mahdollisuus ystävien tapaamiseen koettiin vähentyneen pienituloisuuden tai velkaantumisen vuoksi joissain tapauksissa, koska rahaa esimerkiksi autolla kulkemiseen ei aina ollut.

Vaikka harrastuksiksi lueteltiin haastatteluissa myös kotona tehtävät asiat, kokivat perheet kielteisenä sen, ettei kodin ulkopuolella harrastamiseen aina ollut varaa. Lisäksi matkustamisen koettiin olevan hankalaa perheen kesken vähävaraisuuden vuoksi ja siksi se yhdistettiin kielteisiin kokemuksiin. Kielteisenä koettiin myös se, ettei perheillä ollut mahdollisuutta juurikaan laittaa rahaa säästöön. Yllättävän rahanmenon kohdatessa perheen pärjääminen taloudellisesti oli vaakalaudalla. Osa vanhemmista myös koki, että he ovat pienituloisuuden tai velkaantumisen vuoksi myös riittämättömiä tai huonoja.

9 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessimme on ollut todella mielenkiintoinen ja opettavainen matka. Idea opinnäytetyön aiheesta syntyi kevättalvella 2015 ja prosessi lähti liikkeelle melko nopeaa vauhtia. Meitä molempia kiinnosti pienituloisuus ja velkaantuminen aiheena. Halusimme liittää tähän aiheeseen lapsiperheet ja vanhemmuuden, jotta Tiia saisi varhaiskasvatuspisteet kerrytyksi. Aihetta ideoidessamme havaitsimme sen olevan juuri ajankohtainen ja tärkeä, joten innostuminen oli meiltä molemmilta erittäin suurta. Maria onnistui järjestämään meille jo hänelle entuudestaan tutun yhteistyökumppanin, ja prosessi lähti nopeasti liikkeelle.

Koemme, että opinnäytetyön jakaminen jonkun toisen kanssa on myönteinen asia. Isoa urakkaa tehdessä on helpottavaa se, että rinnalla on toinen tukemassa ja auttamassa. Vastuun jakautuminen kahdelle osapuolelle piti stressitasot aisoissa. Meidän opinnäytetyömme työstämistä helpotti kovasti myös se, että olemme opiskelijana melko samanlaisia. Olemme omaksuneet samanlaiset tyylit oppia ja toteuttaa annettuja tehtäviä. Se vaikutti koko prosessin tekemiseen myönteisesti. Sosionomin kompetensseista (Opetussuunnitelma, sosionomi AMK) käy ilmi, että sosionomilta edellytetään taitoa toimia erilaisissa työelämän viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa, taitoa olla työyhteisön jäsenenä sekä ottaa huomioon erilaiset toimijat työskentelyssä. Parityöskentelyssä tällaiset vuorovaikutustaidot korostuvat. Toista on osattava kuunnella ja arvostaa. Se, että jo kouluaikana pääsee harjoittamaan näitä taitoja, antaa hyvät valmiudet työelämään. Koemme, että vuorovaikutustaitomme vahvistuivat opinnäytettä tehdessä.

Opinnäytetyössämme haastattelututkimuksen työstäminen ja toteuttaminen oli ammatillisen kasvun ja osaamisen kannalta hyvin merkittävässä asemassa. Se edellytti sitä, että syvennyimme aiheeseen todella aidosti. Aiheen ja koko aihepiirin tarkastelu antoi paljon uutta näkökulmaa asioiden ja ilmiöiden tarkastelulle. Koemme, että opinnäytetyön tekemisen jälkeen ymmärrämme paremmin perheiden arkea ja sen onnistumista koskevia haasteita. Kaljosen (2008, 57) mukaan Murto (2005, 321) on sitä mieltä, että sosionomit työskentelevät asiakkaidensa arjen lähellä nähden esimerkiksi sen, kuinka valtion tekemät leikkaukset ja tiukennukset vaikeuttavat ihmisten arkielämää. Tämän vuoksi pidämme erittäin tärkeänä sitä, että sosionomeilla on

monipuolista tietoa yksittäisen ihmisen, mutta myös perheen arjesta ja sen monimuotoisuudesta. Sosionomit voivat työskennellä muun muassa varhaiskasvatuksessa ja uskommekin opinnäytetyön aiheemme vahvistavan lasten ja perheiden parissa tehtävää työtä. Se, että osaa ajatella yksittäisen lapsen lisäksi hänen taustansa ja perhe-elämäänsä on tärkeää. Jokainen varhaiskasvatuksessa kohtaama lapsi on osa jotain perhettä ja kasvatuskumppanuus lapsen huoltajan kanssa onkin yksi työn keskeisimmistä asioista. Uskomme työntekijän tietämyksen pienituloisuuden ja velkaantumisen vaikutuksista lapsiperheiden arkeen ja vanhemmuuteen lisäävän ymmärrystä niin lapsia mutta koko heidän perhettään kohtaan.

Mielestämme hyvä ja tärkeä jatkotutkimusaihe tälle opinnäytetyölle olisi esimerkiksi sellainen, jossa tutkittaisiin millaista tukea pienituloisten tai velkaantuneiden pikkulapsiperheiden vanhemmat kaipaisivat arkeensa ja vanhemmuuteensa. Pienituloiset ja velkaantuneet saattavat usein tarvita oman perheensä arkeen erilaista apua tai tukea, mutta ongelmaksi muodostuvat maksulliset palvelut. Jäimmekin pohtimaan sitä, kuinka yhteiskuntamme voisi vielä kehittää palveluitansa sellaiseksi, jotta pienituloisten ja velkaantuneiden lapsiperheiden tarpeet olisivat niissä parhaimmalla tavalla huomioitu.

Itsessään koko opinnäytetyöprosessi tarjosi meille pienissä määrin myös haastetta. Teoriaosuudessa emme heti osanneet tuoda aivan oleellisinta tietoa esille, vaan olimme hieman väärän tiedon äärellä. Tähän voi olla syynä se, että aloitimme teoriaosuuden kirjoittamisen ennen haastatteluista nousseiden keskeisten asioiden saamista. Haastattelujen teon jälkeen oli helpompi hahmottaa sitä, mitä teoriaosuuden tulee sisältää.

Toivomme, että opinnäytetyöstämme olisi hyötyä sosiaalialalla työskenteleville. Itse yllätyimme siitä, kuinka konkreettisesti pienituloisuus tai velkaantuminen näkyy pikkulapsiperheiden arjessa. Hyvinvointivaltiosta puhuttaessa on vaikea käsittää, että meidän keskuudessamme on monia perheitä, jotka elävät arkeaan todella niukasti. Se, että pienituloisuus tai velkaantuminen aiheuttaa vanhemmalle vanhempana olemisessa ikävää oloa, ei niinkään yllättänyt meitä. Haastateltavat kokivat kurjana sen, että he eivät voineet tarjota lapsilleen kaikkea haluamaansa pienituloisuuden tai velkaantumisen takia. Pidimme siitä, että vanhemmat puhuivat avoimesti rakkaudesta, välittämisestä ja toisen huomioimisesta. Haastateltavat toivat esille sen, että

oli perhe kuinka köyhä tahansa, se ei vaikuta rakkauden antamiseen, välittämiseen tai toisen kuuntelemiseen. Se on heidän mukaansa enemmänkin kiinni vanhemman tai lapsen persoonasta ja heidän välisistä vuorovaikutussuhteista.

Opinnäytetyömme tekeminen on ollut siis opettavainen prosessi meille molemmille. Olemme päässeet näkemään ja kuulemaan paljon sellaisia asioita, jotka ovat laajentaneet maailmankatsomustamme ja joista on varmasti paljon hyötyä meille tulevaisuudessa työskennellessämme erilaisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden kanssa. On ollut hienoa päästä tutustumaan lähemmin sellaiseen asiaan, mihin meillä ei aiemmin ollut juurikaan varsinaista kosketuspintaa. Koemme, että opinnäytetyömme ansiosta meillä on nyt vielä enemmän sellaista osaamista, jota uskomme tulevaisuudessa pystyvämme hyödyntämään.

LÄHTEET

- Assadourian, E. 2010. Kulutuksen aikakausi. Teoksessa: L. Starke & L. Mastny (toim.) Maailman tila 2010: kulutuskulttuurista kestävään elämäntapaan. Helsinki: Gaudeamus.
- Autio, M & Paju, P. 2005. Kuluttava nuoruus. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Finanssialan keskusliitto. 2014. Säästäminen, luotonkäyttö ja maksutavat. [Verkkosivu]. [Viitattu 30.1.2015]. Saatavana: https://www.fkl.fi/materiaalipankki/julkaisut/Julkaisut/Saastaminen_luotonkaytto_ja_maksutavat_2014.pdf
- Folbre, N. 2014. Helping Low-Income Children Succeed. [Blogimerkintä]. The New York Times. [Viitattu 30.9.2015]. Saatavana: <http://economix.blogs.nytimes.com/2014/03/24/a-fair-chance-for-children/>
- Forss, P. & Vatula-Pimiä, M. 2014. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Hakovirta, M. & Rantalaiho, M. 2012. Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa. Teoksessa: Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 124. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Hautanen, S. 2014. Ministeri Rätty: Kuinka moni suomalainen tienaa alle 2100 euroa? [Verkkolehtiartikkeli]. Verkkouutiset. [Viitattu 15.8.2015]. Saatavana: <http://www.verkkouutiset.fi/kotimaa/laura%20raty%20lapsivahennys-24599>
- Hermanson, E. 2007. Lapsiperheen oma kirja: Terveys syntymästä kouluikään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Duodecim.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: University press.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Hometta ja muita vastoinkäymisiä. Takuu-Säätiö, 2012. [Verkkosivu]. [Viitattu 23.9.2015]. Saatavana: http://www.takuu-saatio.fi/selvita_ja_suunnittele/selviytymistarinoita/?x322941=323106
- Hämäläinen, U. & Kangas O. 2010. Perhepiirissä. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

- Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2011. Turvaverkko vai trampoliini. Helsinki: WSOY pro Oy
- Ijäs, K. 2009. Arvot asuvat kotona: Ajatuksia perhearvoista. Helsinki: Kirjapaja.
- Isola, A-M., Larivaara, M. & Mikkonen, J. 2007. Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Avain, Anna-Maria Isola, Meri Larivaara, Juha Mikkonen sekä kukin kirjoittaja oman tekstinsä osalta.
- Jokinen, E. 2005. Aikuisten arki. Helsinki: Gaudeamus.
- Joutsenniemi, K. & Mustonen, V. 2013. Ruuhkataidot: Iloa vanhemmuuteen. Juva: Bookwell Oy.
- Jyväskylän yliopisto. Laadullinen tutkimus. [Verkkosivu]. [Viitattu 1.8.2015]. Saatavana: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>
- Jämsä, J. 2008. Sateenkaariperheet ja hyvinvointi: Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Juva: WS Bookwell Oy.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi: Perhetyön arkea. Porvoo: Bookwell Oy.
- Kaartinen, R. & Lähteenmaa, K. 2006. Miten ja mihin nuoret käyttävät pikavippejä ja muita kulutusluottoja?. Helsinki: Kauppa- ja teollisuusministeriö 10/2006.
- Kaljonen, P. 2008. Rinnalla kulkien asiakkaan asialla – sosiaaliohjaus sosiaalitoimiston aikuistyössä Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Teoksessa: Viinamäki, L. 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta. Anjalankoski: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu ja tekijät. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 7.10.2015]. Saatavana: http://www.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/Hakutoimisto/Kev%C3%A4t_2011_NUKO/sote/Viinamaki_A_2_2008.pdf
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kangas, O. & Ritakallio, V-M. 2003. Laman varjo ja nousun huuma. Moniulotteisen köyhyyden trendit 1990-luvulla. Kansaneläkelaitos.
- Keskinen, V., Laine, M., Tuominen, M. & Hakkarainen, T. 2009. Kaupunkiköyhyyden monet kasvot. Näkökulmia helsinkiläiseen huono-osaisuuteen. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Kirveslahti, K., Sivén, T., Vihunen, R. & Vahala, M. 2014. Kasvun aika. Sanoma Pro.

- Kivijärvi, S., Rönkä, A. & Hyväluoma, R. 2009. Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköintiä ja hassuttelua. Teoksessa: Malinen A-K. & Lämsä, T. Perhe-elämän paletti: Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kulta, E. 2011. Liian ahdasta? Katso miten lapsiperhe asuu. [Verkkosivu]. Taloussanomat. [Viitattu 23.9.2015]. Saatavana: <http://www.taloussanomat.fi/asuminen/2011/06/25/liian-ahdasta-katso-miten-lapsiperhe-asuu/20118775/310>
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.
- Köyhät lapsiperheet-lasten kokemukset. 7.3.2012.[Keskusteluryhmän viesti]. [Viitattu 11.9.2015]. Saatavana: http://www.vauva.fi/keskustelu/1577894/ketju/koyhat_lapsiperheet_lasten_kokemukset
- L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki.
- L 30.12.1997/1412. Laki toimeentulotuesta.
- L 30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki.
- L. 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.
- L. 8.4.1983/361. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta.
- Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Sivén, T. & Välimäki, P. 2003. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. WSOY.
- Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja, 2014. Eriarvoistuva lapsuus: Lasten hyvinvointi kansallisten indikaattoreiden valossa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Aksidenssi Oy. [Viitattu 5.2.2014]. Saatavana: http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=479644&name=DLFE-29907.pdf
- Lapsiperheiden kotipalvelu. Seinäjoen kaupunki. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.9.2015]. Saatavana: <http://www.seinajoki.fi/sosiaali-jaterveyspalvelut/sosiaalipalvelut/lapsiperheidenkotipalvelu.html>
- Makkonen, A. 2012. Vastuullinen luotonanto. Jyväskylä: Bookwell Oy.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Vanhemmuuden kaari. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.8.2015]. Saatavana: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/vanhemmuuden_kaari/

- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. 3 uud. p. Jyväskylä: International Methelp Ky.
- Miksi olet köyhä. 30.3.2014. Vauva. [Keskustelupalsta]. [Viitattu 11.9.2015]. Saatavana: http://www.vauva.fi/keskustelu/3956281/ketju/miksi_olet_koyha
- Moisio, P. & Vaalavuo, M. 2014. Tuloerojen ja suhteellisen köyhyyden kehitys. Teoksessa: M. Vaarama., S. Karvonen., L. Kestilä., P. Moisio. & A. Muuri (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print.
- Moisio, P. 2006. Suhteellinen köyhyys Suomessa. [Verkkolehtiartikkeli]. Yhteiskuntapolitiikka 71 (6), 639. [Viitattu 10.8.2015]. Saatavana: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101045/066moisio.pdf?sequence=1>
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Määttä, P. & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi. Yhdessä tekemisen toimintamalleja. Juva: WS Bookwell Oy.
- Nars, K. 2006. Raha ja onni. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Ohisalo, M. & Saari, J. 2014. Kuka seisoo leipäjonossa? [Verkkosivu]. Sastamala: Pole-Kuntatieto Oy ja kirjoittajat. [Viitattu 10.9.2015]. Saatavana: http://www.etvk.fi/wp-content/uploads/2014/12/TutkJulk_83_net.pdf
- Opetussuunnitelma, 2015. Sosionomi (AMK) kompetenssit. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. [Viitattu 11.9.2015]. Saatavana: <http://opsweb.seamk.fi/?code=SOSALA-2015>
- Pajunen, A. 2005. Tuloerot Suomessa vuosina 1966–2003. [Verkkolehtiartikkeli]. Tilastokeskus: Hyvinvointikatsaus 1/2005. [Viitattu 20.7.2015]. Saatavana: http://www.stat.fi/artikkelit/2005/art_2005-03-16_001.html?s=8
- Pienituloisuuden kehitys Suomessa 1987-2013. Tulonjakotilasto. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 20.7.2015]. Saatavana: http://www.tilastokeskus.fi/til/tjt/2013/01/tjt_2013_01_2014-12-19_kat_001_fi.html
- Pienituloisuus. Tilastokeskus. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. [Viitattu 8.8.2015]. Saatavana: <http://www.stat.fi/meta/kas/pienituloisuus.html>
- Pohjola, A., Laitinen, M. & Seppänen, M. 2014. Rakenteellinen sosiaalityö. Kuopio: UNIpress.
- Rantala, K. & Tarkkala, H. 2009. Kotitalouksien velkaongelmien nykytila ja kehitys. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

- Raunio, K. 2009. Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.
- Reijo, M. 2011. Subjekttiivisen ja objektiivisen taloudellisen hyvinvoinnin suhde. [Verkkosivu]. Tilastokeskus. [Viitattu 12.8.2015]. Saatavana: http://www.stat.fi/ajk/tapahtumia/2011-03-07_nakokulmia_reijo.pdf
- Reijonen, M. 2015. Perhetyö. [Verkkosivu]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 18.9.2015]. Saatavana: https://www.thl.fi/web/lastensuojelun-kasikirja/ty-oprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhetyo#Perhetyo_tukitoimena
- Rikalainen, E & Uitto, T. 2008. Pakkokeinot ja saatavien perintä. Helsinki: Kiinteistöalan kustannus.
- Rosell, S. 2014. Ekonomiskt bistånd ökar. Socionomen (6), 10.
- Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. 2009. Perhe-elämän paletti: Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Juva: PS-kustannus.
- Sakasti. Miten diakonia toteutuu? [Verkkosivu]. Palvelu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöille ja toimijoille. [Viitattu 7.9.2015] Saatavana: <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?Open&cid=Content3AFE4B>
- Sauli, H., Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. 2011. Kriisistä kriisiin: Lapsiperheiden toimeentulo 1995-2009. [Verkkolehtiartikkeli]. Yhteiskuntapolitiikka 76 (5), 539. [Viitattu 10.8.2015]. Saatavana: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100862/sauli.pdf?sequence=1>
- Simonen, L. 2008. Naiset ja raha: Matkalla arjen vaurauteen. Helsinki: Voimapaja.
- Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva: WSOY.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Toimeentulotuen perusosien määrät 1.1.2015 lähtien. [Verkkosivu]. [Viitattu 16.5.2015]. Saatavana: <http://stm.fi/documents/1271139/1427700/Toimeentulotuki1.pdf/58dc0920-fdef-43f4-a016-17326e8a7caf>
- Sosiaalihuolto. 26.8.2008. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.10.2015]. Saatavana: <http://www.oamk.fi/~eihautal/oppimateriaali/sosiaalihuolto.htm>
- Te ns. huonotuloiset. 9.10.2006. [Keskusteluryhmän viesti]. [Viitattu 29.9.2015]. Saatavana: http://www.meidanperhe.fi/keskustelu/463501/ketju/te_ns_huonotuloiset
- Tulonjakotilasto 2012. Tilastokeskus. 2014. [Verkkosivu]. [Viitattu 12.8.2015]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/tjt/2012/01/tjt_2012_01_2014-03-20_fi.pdf

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Törrönen, M. 2012. Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Tallinna: Gaudeamus.
- Valkonen, L. 2006. Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. [Verkojulkaisu]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 286. [Viitattu 4.8.2015]. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13293/9513925692.pdf>
- Vanhemmuuden roolikartta. 2013. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.8.2015]. Saatavana: <http://www.vslk.fi/index.php?id=19>
- Velkahelvetistä eroon. 20.5.2013. [Keskusteluryhmän viesti]. [Viitattu 9.10.2015]. Saatavana: <http://kaksplus.fi/threads/velkahelvetista-eroon-luottotietojen-menetys.2266694/>
- Wyness, M. 2012. Childhood and society, second edition. Palgrave macmillan.
- Yle uutiset. 23.11.2012. Kolmannes leipäjonon asiakkaista on lapsiperheitä. [Verkkosivu]. [Viitattu 17.9.2015]. Saatavana: http://yle.fi/uutiset/kolmannes_leipajonon_asiakkaista_lapsiperheita/6388205
- Åstedt-Kurki, P., Jussila, A-L., Koponen, L., Lehto, P., Maijala, H., Paavilainen, R. & Potinkara, H. 2008. Kohti perheen hyvää hoitamista. Helsinki: WSOY.
- Österback, M. 2012. Perhe ja hyvinvointi. Suomentaja Ari Sainio. 2. uud. p. Solver palvelut Oy.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Liite 2. Saatekirje

Teemahaastattelurunko

Tutkimuskysymykset:

1. Miten pienituloisuus ja velkaantuminen näkyvät pikkulapsiperheiden arjessa vanhempien kokemana?
2. Miten pienituloisuus ja velkaantuminen näkyvät vanhemmuudessa vanhempien kokemana?

Taustatiedot

- Kuinka monta jäsentä perheeseen kuuluu? (iät, huoltajuus)
- Mikä on koulutuksenne? (keskeytys?)
- Oletteko työssä vai työtön?

Asuminen

- Mikä on asumismuotonne? (Vuokra, omistus/rivitalo, omakotitalo, kerrostalo)
- Oletteko tyytyväisiä asumismuotoon?

Arki

- Millaista perheenne arki on? Mitä arkeenne sisältyy?
- Miten perheenne pikkulapset viettävät arkipäivänsä? (Päivähoidossa, kotona)

Vapaa-aika

- Miten vietätte normaalisti vapaa-aikaanne perheen kanssa?
- Millaisia harrastuksia perheenjäsenillänne on? Kustantavatko ne jotain?
- Millaisia vaikutuksia taloudellisella tilanteellanne on esimerkiksi vapaa-ajanviettoon tai harrastamiseen?

Terveys

- Millaisena koette vointinne? (Fyysinen ja psyykinen)
- Millaisena näette terveyden ylläpitämisen mahdollisuuden perheessänne? (liikunta, ravinto, uni, terveystalvelut)

Sosiaaliset suhteet

- Miten taloudellinen tilanteenne on vaikuttanut sosiaalisiin suhteisiinne? (Turvaverkosto?)

Taloudellinen toimeentulo

Tulot (lapsilisä, työttömyysturva, palkka)

- Tulonne kuukaudessa a) alle 1000e b) 1000-1500e c) 1500-2000e d) enemmän
- Saatteko mahdollisesti erilaisia tukia? (asumistuki, toimeentulotuki yms.?)
- Miten koette tulojenne riittävän? Joudutteko tinkimään jostakin? Jääkö rahaa säästöön?

Menot

- Millaisiin asioihin tulonne pääosin menevät?
- Miten yllättävä isompi rahanmeno vaikuttaa talouteenne?

Rahankäyttö

- Miten suunnittelette perheenne rahankäyttöä etukäteen?
- Millaiseksi rahankäyttäjäksi itsenne luokittelette? (harkitseva, laskelmoiva, tuhleri?)
- Jos teillä olisi enemmän rahaa käytettävissänne, mihin tahtoisitte sitä käyttää?

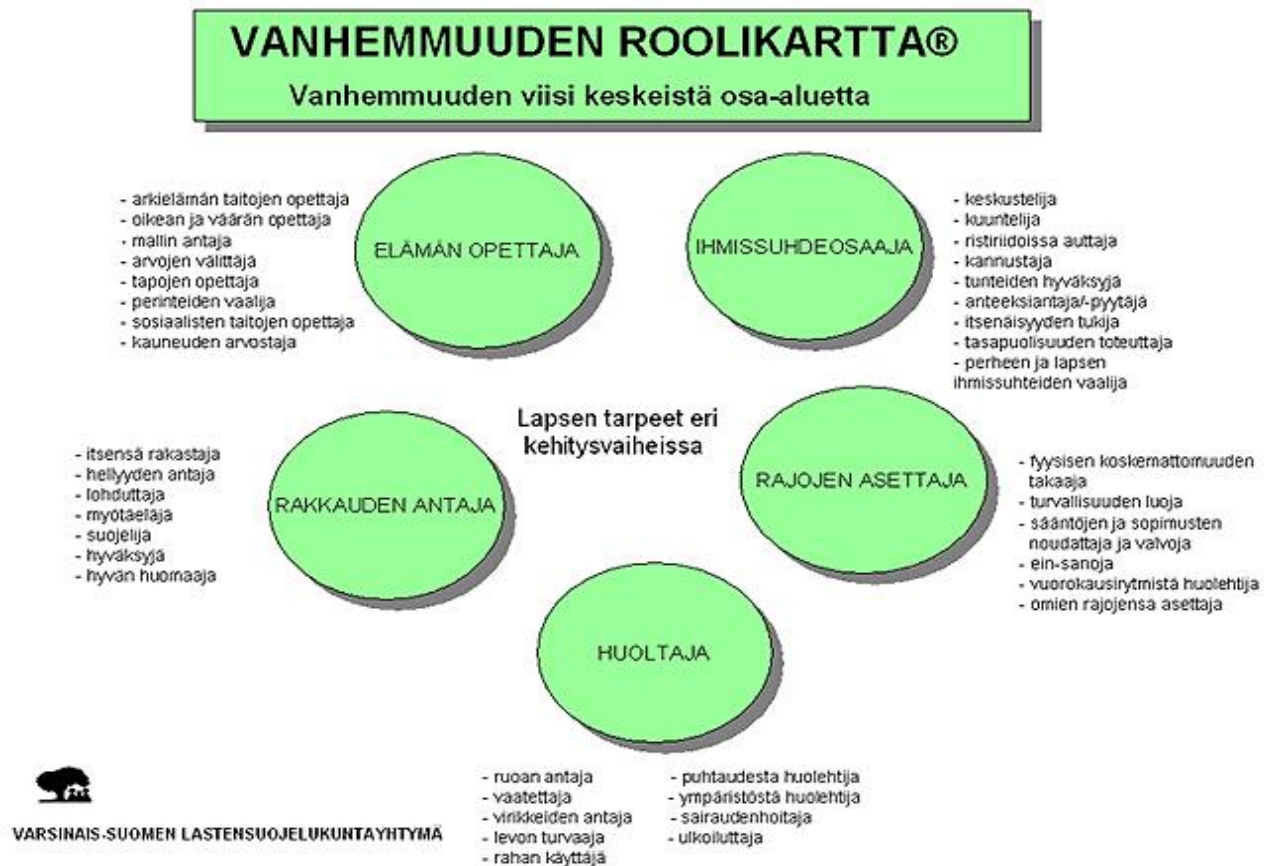
Lainat

- Mihin hankintoihin olette ottaneet lainaa? (Asunto, auto, jokin muu?)
- Jos olette, mitä kautta olette ottaneet lainaa? (pankki, pikavippi, tuttavat tms?)
- Onko teillä monta eri lainaa vai vain yksi?
- Lainanne määrä? a) 0e b) 1-200e c) 200-500e d) 500-2000e e) 2000-5000e f) 5000–10 000e g) 10 000-50 000e h) 50 000- 200 000e i) enemmän
- Paljonko maksatte lainaa pois kuukausittain? a) 0e b) korot c) 1-100e d) 100-300e e) 300-500e f) 500-1000e g) 1000-1500e h) enemmän
- Miten lainan lyhennys vaikuttaa perheenne muuhun toimeentuloon?

Velat

- Jos teillä on velkaa (esim. luottokortti, ulosotto) kuinka paljon velkaa on? a) ei ole b) 1-100e c) 100-500e d) 500-1000e e) 1000-5000e f) 5000–10 000e g) 10 000-50 000e h) enemmän
- Jos teillä on velkaa, oletteko velkajärjestelyssä tai hyödyntäneet esimerkiksi velkaneuvojan palveluita?

Vanhemmuus

- Millaisena näette vanhemmuuden osa-alueiden toteutumisen teidän perheessänne tällä hetkellä?
- Miten pienituloisuus/velkaantuminen näkyvät vanhemmuuden osa-alueiden toteutumisessa?
- Millaisia tunteita/ajatuksia pienituloisuus ja velkaantuminen herättävät sinussa itsessä vanhempana?
- Millaisena näette kykynne vastata lapsen tarpeisiin?
- Miten pienituloisuus/velkaantuminen näkyy jaksamisessasi?
- Mitkä ovat mielestänne asioita jotka ovat johtaneet pienituloisuuteen/velkaantumiseen?

LIITE 2 Saatekirje

Hei!

Teemme Seinäjoen ammattikorkeakoulussa opinnäytetyötä pienituloisuuden ja/tai velkaantumisen vaikutuksista arkeen ja vanhemmuuteen pikkulapsiperheissä. Lähestymme Teitä siksi, koska toteutamme opinnäytetyömme tutkimusosuuden **haastatteluina ja toivoisimme, että pystyisitte osallistumaan haastatteluun**. Haastatteluun osallistuminen vie Teiltä **aikaa maksimissaan noin tunnin** ja haastattelut voidaan toteuttaa joko kotonanne tai esimerkiksi sosiaalitoimen tiloissa. Haastattelussa on sekä avoimia kysymyksiä, että monivalintakysymyksiä. Kysymykset koostuvat muun muassa perheenne **taustatiedoista** (esimerkiksi perheenjäsenen lukumäärä ja iät, koulutus ja työllisyystilanne), **asumismuodostanne**, **perheenne arjesta** (millaista se tavallisesti on, mikä on tavallinen vapaa-ajanviettopanne ja onko perheenne jäsenillä harrastuksia), perheenne yleisestä **hyvinvoinnista** sekä perheenne **sosiaalisista suhteista**. Näiden lisäksi haastattelussa kysymme myös **perheenne taloudellisesta toimeentulosta**, tämä haastatteluosuus sisältää niin monivalintakysymyksiä, kuin avoimia kysymyksiä (esimerkiksi mitkä asiat ovat taloutenne menoeriä, saatteko palkkaa tai erilaisia tukia, joudutteko kenties tinkimään jostain, oletteko ottaneet lainaa esimerkiksi asuntolaina tai muu laina, ja onko teillä velkaa esimerkiksi ulosotossa). Taloudellisen toimeentulon jälkeen kysymme haastattelussa **vanhemmuudesta** (esimerkiksi siitä, vaikuttaako pienituloisuus tai velkaantuminen jotenkin kenties jaksamiseen).

Jokaiseen kysymykseen vastaaminen on vapaaehtoista ja haastattelu etenee niin kuin Te haluatte sen etenevän. Haastattelut nauhoitetaan, mutta nimiä emme kerää ylös. Haastattelujen analyysi raportoidaan siten, että vastaajat eivät ole tunnistettavissa.

Jos Teillä olisi mahdollisuus osallistua haastatteluun. Olettehan yhteydessä puhelimitse tai sähköpostilla jompaankumpaan meistä mahdollisimman pian niin sovitaan haastattelu-aika ja paikka. Jos emme ole soittaessanne puhelimen päässä, niin soittamme Teille takaisin.

Kiitos jo etukäteen!

Ystävällisin Terveisin

Sosionomiopiskelijat

Maria Koskela, 045 1206377 / maria.koskela@seamk.fi

Tiia Väänänen, 040 7444611 / tiia.vaananen@seamk.fi